

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

**BÜYÜK DAİRE PANELİNİN, SÖZLEŞME’NİN 43. MADDESİ
ALTINDAKİ GÖNDERME TALEPLERİ HAKKINDA KARAR
VERİRKEN TAKİP ETTİĞİ UYGULAMA**

Yazı İşleri Müdürlüğü Tarafından Hazırlanan Not¹

¹ Bu not, Büyük Daire Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından kaleme alınmıştır ve Mahkeme’yi bağlayıcı değildir. Notun ilk halinin (2011’de hazırlanan), Büyük Daire Paneli önündeki işlemlerde o zamandan sonraki gelişmeleri ve daha yeni içtihat örneklerini eklediği güncellenmesinin bir ürünüdür.

İÇİNDEKİLER

I. GİRİŞ	2
II. İSTATİSTİKLER	4
III. SÖZLEŞME’NİN 43. MADDESİ.....	4
IV. GÖNDERME TALEBİNİN KABUL EDİLEBİLECEĞİ DAVALAR.....	6
(a) İçtihat Tutarlılığını Etkileyen Davalar.....	7
(b) İçtihadın Geliştirilmesi İçin Uygun Olabilecek Davalar.....	9
(c) İçtihat Ortaya Konan İlkeleri Açıklığa Kavuşturan Davalar	10
(d)Büyük Dairenin, Daire Tarafından Onaylanan İçtihatteki bir Gelişmeyi Yeniden İncelemeye Davet Edilebileceği Davalar.....	12
(e) Sözleşme’nin Uygulanmasını Etkileyen Ciddi Meseleler Ortaya Çıkaran Davalar	15
(f) “Yeni” Konulara İlişkin Davalar	16
(g) “Geneli İlgilendiren Ciddi Konular” Ortaya Çıkaran Davalar	18
(h) Önemli Yansımaları Olan Davalar	19
V. KURAL OLARAK REDDEDİLEN TALEPLER	21
(a) Dairenin Bir Şikâyeti Kabul Edilemez Bulma Kararları	21
(b) Daire Tarafından Sözleşme’nin 41. Maddesi Uyarınca Verilen Tazminatlar.....	22
(c) Dairenin Olayları Değerlendirmesi.....	22
(d)İlgili Yargılamalarda ve Ulusal Düzeydeki Karar Alma Sürecinde Kayda Değer Eksikliklerin Olmaması	22
(e) Yerleşik İçtihadın Uygulanması.....	23
V. BÜYÜK DAİRE PANELİNİN ÇALIŞMA USULÜ	24
VI. BÜYÜK DAİRE PANELİNİN OLUŞUMU	26
EK I: 2016 “İnterlaken Süreci ve Mahkeme” Raporundan Alıntılar	28
EK II: Büyük Daire Paneli Tarafında Kabul veya Reddedilen Gönderme Taleplerin Sayısına İlişkin İstatistikler	32
EK III: Sözleşme’ye Ek 11 Nolu Protokolün Yürürlüğe Girmesinden İtibaren Büyük Daireye Gönderilen Davalar	34

I. GİRİŞ

1. Sözleşme'nin 43. maddesi uyarınca, Dairenin karar tarihinden itibaren üç aylık bir süre içinde, davanın taraflarından herhangi biri, istisnai durumlarda davanın Büyük Daireye gönderilmesini talep edebilir. Gönderme talepleri, Sözleşme'nin 43/1 maddesi ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 24/5 maddesi uyarınca oluşturulan Büyük Daire'nin bir paneli (Panel) tarafından incelenir. Eğer Panel talebi kabul ederse, Büyük Daire bir karar yoluyla davayı hükme bağlar.

2. Sözleşme'ye Ek 11 Nolu Protokol'ün 01 Kasım 1998 tarihinde yürürlüğe girmesiyle ihdasından itibaren Panel, 5.816 gönderme talebini incelemiştir. Böyle talepleri kabul veya reddetme kararları için hiçbir gerekçe gösterilmemektedir. Panelin kararları için gerekçe göstermemekteki istikrarlı uygulaması, esasa ilişkin kararlar ile başvuruları kabul edilebilir veya edilmez bulan kararlar için gerekçe gösterilmesini gerektiren Sözleşme'nin 45. maddesine dayanmaktadır. 11 Nolu Protokol hakkındaki açıklayıcı raporun 105. paragrafı, Sözleşme'nin 45. maddesinin "Büyük Dairenin beş yargıçlı panel tarafından 43. madde uyarınca alınan kararları ilgilendirmediğini" belirtmektedir. Mahkeme İç Tüzüğü'nün 73/2 maddesinin sonunda, "[Göndermeye yönelik] Talebin reddi için gerekçe gösterilmesi gerekli değildir" şeklinde belirttiği de kaydedilmelidir.

3. Büyük Daire Panelinin kararları için gerekçe göstermemekteki istikrarlı uygulamasında olası bir değişiklik meselesi, Mahkeme tarafından birçok kez göz önüne alınmıştır; ilk olarak İzmir Deklarasyonu'nu² imzacı taraf devletler tarafından yapılan bu yöndeki bir talebi takiben 2011 yılında, sonrasında Bürüksel Deklarasyonu'na³ yerleştirilen Eylem Planı'ndaki benzer bir talebe yanıt olarak 2015 yılında ve en yenilerde Büyük Dairenin işleyişiyle alakalı hususları inceleme görevi olan Mahkeme'nin bir çalışma grubu tarafından bu meselenin kendiliğinden incelenmesini takiben 2021 yılında.

4. Mahkeme içindeki 2011, 2015 ve 2021 yıllarındaki tartışmalar, bu uygulamanın haklılığını ve sürdürülmesi gereğini teyit etmiştir.⁴ Mahkemenin görüşüne göre, Büyük Daire Paneli önündeki usul, talepte bulunan tarafa gerekçe gösterilmesine elverişli değildir: Panel, genel şekilde tanımlanmış ölçütlere dayalı geniş bir takdir hakkı kullanan aracı bir filtreleme organı

² Bkz. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Türk Başkanlığı altında 26-27 Nisan 2011 tarihlerinde İzmir/Türkiye'de düzenlenen [Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Geleceği Üzerine Üst Düzey Konferans'la kabul edilen Deklarasyon](#)'a dahil edilen İzleme Planı'nın F. 2 (e) paragrafı.

³ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Belçika Başkanlığının girişimiyle 26 ve 27 Mart 2015 tarihlerinde Brüksel'deki Üst Düzey Konferans toplantısıyla kabul edilen Deklarasyon'a dahil edilen Eylem Planı'nın [4. 1. \(d\) paragrafı](#).

⁴ Bkz. özellikle, Mahkemenin 2016 "[İnterlaken Süreci ve Mahkeme](#)" raporunun 16-19 paragrafları.

Büyük Daire Panelinin Uygulamaları Hakkında Not

olarak hareket etmektedir. Bu işlev, Sözleşme'nin 45. maddesinde öngörüldüğü üzere gerekçe gösterme görevinin doğal olarak uygulandığı, davaların kabul edilebilirlik ve esası hakkında karar vermeninkinden çok farklıdır. Eğer Panel, kesin, detaylı gerekçe gösterme uygulamasını benimserse; Daire kararlarının bütünlüğü ve kesinliği etkilenebilecektir; bununla birlikte tamamen şekli gerekçe beyanı, yani talebin 43. maddede belirtilen şartları karşılamadığına dair basit bir işaret, taraflar için önemsenmeye değer bir katma değere sahip olacaktır.⁵ Ayrıca, gönderme taleplerinin sayıca çokluğu gözetildiğinde; Panelin böyle talepleri kabul veya reddeden kararlarının her biri için gerekçe göstermesi gerekli kılınırsa, Mahkemenin esaslı bir iş yükü olacaktır.

5. Mahkeme Bürosu şeffaflık adına, 21 Haziran 2011 tarihinde, Mahkemenin Yazı İşleri Müdürü Yardımcısının “reddedilme tehlikesi olan davalara ve kabul edilmesi olası bulunanlara dair açık işaretler vererek devletlere Panelin olağan uygulamasının genel görünümünü sunma” önerisini kabul etmiştir.

6. Büyük Daire Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanan bu not, Yazı İşleri Müdürü Yardımcısının önerisini uygulamaya koymaktadır. 1998 Kasım'ında oluşturulmasından mevcut güne kadar yıllar içinde Panelin uygulamalarında ortaya çıkan yönlendirici ilkeleri yansıtmaktadır. Amacı, Panel tarafından izlenen usul hakkında tarafları bilgilendirmek ve bir gönderme talebinin başarı ihtimalini değerlendirmekte onlara yardımcı olmaktır.⁶

7. Devamındakiler, Panelin hâlihazırda nasıl çalıştığının bir tanımıdır. Bazı dava kategorileri için gönderme taleplerinin az bir başarı şansının olduğu çünkü sadece istisnai davaların Büyük Daireye gönderilebileceği şartını karşılamadıkları görülebilir. Buna karşılık, diğer dava kategorileri için gönderme taleplerinin, yüksek bir Panel tarafından kabul edilme ihtimali vardır çünkü Mahkeme içtihadının tutarlılığı meselelerini ortaya atmaktadırlar veya Büyük Dairenin nihai hükmünü gerektiren yeni hukuki meseleler ortaya çıkarmaktadırlar. Son olarak, Panelin oluşumunun uygulamalarında belli derecede uyum ve istikrarı temin ettiği görülebilir.

5 Bkz. bu notun Ek I'indeki bütün Mahkeme tarafından ortaya konan bütün gerekçeler.

6 Bu not, notun Ekim 2011 tarihli “Sözleşme'nin 43. maddesi Uyarınca Gönderim Talepleri Hakkında Karar Verirken, Büyük Daire Paneli Tarafından İzlenen Genel Uygulama” (#3672914) başlıklı ilk halini güncellemektedir ve Mahkemenin internet sitesinde “https://www.AIHM.coe.int/Documents/Note_GC_ENG.pdf” mevcuttur.

II. İSTATİSTİKLER

8. Sözleşme'ye Ek 11 Nolu Protokol'ün 01 Kasım 1998 tarihinde yürürlüğe girmesinden beri Panel, 5.816 gönderme talebini⁷ incelemiştir (bkz. Ek II'deki tablolar): Bu taleplerin % 38,10'u (2.216) davalı hükümetler, % 38,46'sı (2.237) başvuranlar ve % 7'si (404) her iki taraf tarafından yapılmıştır.

9. Bugüne kadar, davanın Büyük Daireye gönderilmesiyle sonuçlanan yalnızca 290 talep (bütün taleplerin yaklaşık % 4,98'i) kabul edilmiştir.⁸ Bu 290 başarılı talebin, 153'ü (yaklaşık % 53'ü) davalı hükümetler, 122'si (yaklaşık % 42'si) başvuranlar ve 15'i (bütün taleplerin yaklaşık % 5'i) her iki taraf tarafından yapılmıştır.⁹

10. Bu istatistikler, gönderme taleplerinin davaların sadece küçük bir yüzdesinde (yaklaşık % 5) kabul edildiğini göstermektedir; gerçekten, Sözleşme'nin 43. maddesinin lafzına ve ruhuna uygun olarak sadece "istisnai davalar" Büyük Daireye gönderilmelidir. Son olarak, bugüne kadar gönderme sürecinin sonucu olarak Büyük Daire tarafından incelenen davaların sayısının, bir Dairenin davadan el çekilmesinden kaynaklanan davaların sayısından birazcık daha yüksek olduğu kaydedilmelidir.¹⁰

III. SÖZLEŞME'NİN 43. MADDESİ

11. Panelin incelemesinin başlangıç noktası mecburen, gönderme talebinin "eğer dava, Sözleşme ve Protokollerinin yorumunu ya da uygulanmasını etkileyen ciddi meseleler ya da geneli ilgilendiren ciddi meseleler ortaya çıkarıyorsa" kabul edilebileceğini öngören Sözleşme'nin 43/2 maddesidir. 11 Nolu Protokol hakkındaki açıklayıcı rapor (99 ilâ 102. paragraflarda), bu koşulların "katı manada" uygulanması gerektiğini kaydetmektedir ki bu,

⁷ Bu rakam, 29 Ocak 2021 tarihi itibarıyla birleşik başvurular (959) da dahil olmak üzere bir gönderim talebinin ilgili olduğu başvuruların toplam sayısına karşılık gelmektedir. Taleplerin yıllık sayısında hafif bir dalgalanma fark edilebilmektedir; 252 (2019'da), 206 (2018'de), 248 (2017'de), 295 (2016'da), 233 (2015'de), 285 (2014'te), 263 (2013'te), 259 (2012'de) ve 327 (2011'de); 2020'de kayda değer bir azalma olmakla birlikte bu, Covid-19 kriziyle açıklanabilir.

⁸ Panelin gönderim taleplerinin ortalama kabul oranı, yıllar için görece olarak sabit kalmıştır (bu notun ilk halinin tarihi olan Ekim 2011 tarihi itibarıyla % 4,98'di. Yıl be yıl gönderim taleplerinin kabul oranlarında belli bir dalgalanma yine de fark edilebilir: % 5,9 (2020'de), % 4,36 (2019), % 3,39 (2018), % 7,25 (2017), % 5,76 (2016), % 8,58 (2015'te), % 6,66 (2014), % 5,96 (2013), % 3,86 (2012) ve % 3,36 (2011).

⁹ Bkz. Ek III'teki "Sözleşme'ye Ek 11 Nolu Protokol'ün yürürlüğe girmesinden beri Panel tarafından Büyük Daireye gönderilen davaları" belirten özet tablo.

¹⁰ Davaların % 55,95'i Panel tarafından Büyük Daireye gönderilmiştir ve % 44,05'i bir Dairenin davadan el çekilmesini takiben (bkz. Ek II'deki tablo). Bu notun ilk halinin tarihi olan Ekim 2011 itibarıyla, ilgili oranlar şuydu: Davaların % 52,13'ü Panel tarafından Büyük Daireye gönderilmiştir ve % 47,87'si bir Dairenin davadan el çekilmesini takibendi.

kural olarak yalnızca dava en azından bazı açılardan istisnai olduğunda bir gönderme talebinin kabul edilmesi gerektiğini akla getirmektedir. Bu yorum, “davanın taraflarından herhangi biri, *istisnai durumlarda* davanın Büyük Daireye gönderilmesini talep edebileceğini” (vurgu eklendi) öngören Sözleşme’nin 43. maddesinin ilk fıkrasıyla teyit edilmektedir. İstisnai durumlar, sayı olarak aşırı sınırlı olduğundan; makul olarak gönderme taleplerinin sadece küçük bir azınlığının kabul edileceği beklenebilir.¹¹

12. 11 Nolu Protokol hakkındaki açıklayıcı rapora göre, “Sözleşme’nin *yorumunu* etkileyen [c]iddi meseleler, Mahkeme tarafından henüz kararlaştırılmamış önemli bir sorun söz konusu olduğunda ya da kararın gelecek davalar ve Mahkemenin içtihadının gelişmesi için önem taşıdığına ortaya çıkarılmaktadır”. İtiraz edilen karar, Mahkemenin önceki bir kararıyla tutarlı olmadığına da böyle olabilir (bkz. açıklayıcı raporun 100. paragrafı).

13. Sözleşme’nin *uygulanmasını* etkileyen ciddi bir mesele, 11 Nolu Protokol hakkındaki açıklayıcı rapora göre, bir karar ulusal hukukta veya idari uygulamada esaslı bir değişikliği gerekli kıldığında ortaya çıkarılmaktadır (bkz. açıklayıcı raporun 101. paragrafı). Bu, örneğin Mahkeme İç Tüzüğü’nün 61. maddesine uygun olarak Mahkeme, pilot karar usulünü uyguladığında ve böylelikle başvurunun olgularının ilgili devlette “yapısal veya sistematik bir problemin veya diğer benzer bir işlev bozukluğunun” varlığını ortaya çıkardığını değerlendirdiğinde gerçekleşebilir (bkz. ayrıca aşağıdaki 30-32. paragraflar).

14. Son olarak “geneli ilgilendiren ciddi mesele”, temel bir siyasi konuyu veya önemli bir politika konusunu ihtiva edebilir (bkz. açıklayıcı raporun 102. paragrafı).

15. Salt bir davanın olgusal olarak karışık veya siyaseten hassas olması ya da muhalefet şerhlerine yol açması, Büyük Daireye gönderilmesini tek başına haklı kılmaz. Örneğin Panel, Dairenin cezaevi koşullarına veya içtihadın yerleşik olduğu Sözleşme’nin 2 ve 3. maddeleri altındaki diğer konulara ilişkin davalardaki olgusal tespitlerine karşı çıkan talepleri sistematik biçimde reddetmektedir. Bununla birlikte aynı olgular, belli koşullar altında, Sözleşme’nin 43/2 maddesinde ortaya konan gönderme gerekçelerinin birinin veya daha fazlasının mevcudiyeti lehine yönlendiren etkenler de olabilir (diğer bir ifadeyle, muhalif görüşler, Panele göre, temel Sözleşme meseleleri hususunda iyi gerekçelendirildiği ve/veya içtihadındaki tutarsızlıklara işaret ettiği zaman).

¹¹ Önceki bölümde işaret edildiği üzere istatistikler, gönderme taleplerinin “kabul oranının” % 5 civarında olduğunu göstermektedir.

16. Panel üyeleri, Sözleşme'nin 43. maddesi metninde işaret edildiği üzere istisnai olduğuna dayanarak davanın Büyük Daireye göndermeyi icap ettirip ettirmediğini değerlendirir. Kendi görüşlerini davanın esasına dayatmaya çabalamazlar ne de Dairenin gerekçesiyle hemfikir olmadıklarından ya da kendileri farklı oy kullanacak olduklarından dolayı bir davayı gönderme yönünde oy kullanırlar. Panel üyeleri böylelikle, davanın esasını değerlendirmezler fakat, ulusal temyize izin usullerinde olduğu gibi, davanın yukarıda ortaya konan hukuki ölçütleri karşıladığı için Büyük Daireye gönderilmesi gerekip gerekmediğine ilişkin görüşlerini açıklarlar. Olgusal meseleler, olgulardan çıkartılacak anlamlar ve/veya örneğin davanın özel koşullarında yarışan haklar arasında tutturulması gereken denge hususundaki anlaşmazlıklar, ille de gönderme şartlarının karşılandığı anlamına gelmez. Gerçekten de Büyük Daire, ileri sürülen olgusal veya her bir bireysel davanın çeşitli özelliklerinin değerlendirilmesindeki hataları düzeltme işlevi olan bir temyiz mahkemesi olarak görülmemelidir. Büyük Dairenin müdahalesi bunun yerine, nitelikleri ve hukuki, sosyal ve siyasal sonuçlarının nitelikleri itibariyle Sözleşme'nin sağladığı korumanın boyutunda ve kapsamında ciddi etkileri olabilecek davalarla sınırlıdır.

IV. GÖNDERME TALEBİNİN KABUL EDİLEBİLECEĞİ DAVALAR

17. Panelin kararları gerekçe içermemekle birlikte; gönderilmesi kabul edilen davanın tarafları genellikle neden Panel tarafından 43. maddede ortaya konan ölçütleri karşıladıklarının değerlendirildiğine dair bir fikre sahip olacaktır. Böyle davalar örneğin, yeni hukuki meseleler ortaya çıkarabilir, Daire düzeyinde tutarlılık meselelerine yol açmış olabilir ya da dile getirilen şikâyetlerle veya uyuşmazlığın bağlamıyla ilişkili diğer gerekçelerden dolayı çok gündemde olabilirler. Reddedilen talepler bakımından davalar, Panelin gönderme için uygun olmama nedeniyle sistematik şekilde reddedeceği çeşitli kategorilere girmektedir (bkz. aşağıdaki 39-47. ve 54. paragraflar). Büyük Daireye gönderilmelerinin gerekip gerekmediğine dair Panel içinde hararetli tartışmalara açık olan ve haliyle sınıflandırılması zor olan belirsiz davaların da bulunduğunu söylemeye gerek yoktur.

18. Bununla birlikte Panelin ve Büyük Dairenin farklı şekilde oluşturulmuş organlar olduğu gözden kaçırılmamalı. Sonuçta, Mahkemenin içtihatlarının veya genel politikasının bakış açısına göre bir davanın önemi hususunda ayrı görüşleri olabilir. Böylece, Panelin gönderme gerekçelerinin, örneğin Büyük Dairenin basitçe Dairenin kararını teyit etmeye karar

verebilecek¹² çoğunluğu tarafından takip edilmemesi oldukça anlaşılabilir; ancak, bazen farklı gerekçe temelinde de böyle yapabilirler.¹³

19. Panelin uygulamasının yalnızca Büyük Dairenin gerekçesinden anlaşılacağı ve gerekçelerinin bir analizinin taraflarının gönderme taleplerini dikkate alması gerektiği sonucu çıkmaktadır. Herhangi bir talep kabul edilirse, Panelin en azından kısmen hükûmetin veya başvuranın iddialarını kabul ettiği varsayılabilir.

20. Büyük Daireye gönderilecek davaların, aşağıdaki kategorilere ait olması olasıdır.

(a) İctihat Tutarlılığını Etkileyen Davalar

21. Panelin temel rolü, Daire kararlarının Mahkemenin yerleşik içtihadıyla tutarlı olmasını temin etmektir. Bir Daire kararı önceki içtihattan önemli derecede ayrılırsa ya da Mahkeme içtihadının uyumluluğu ve tutarlılığına zarar verme tehlikesiyle birlikte, Bölümlerin uygulamalarında zamanla aynı meseleye yönelik birçok yaklaşım ortaya çıkarsa (veya çıkmış gibi görünürse); Panel, Büyük Dairenden izlenecek yoruma karar vermesini ve herhangi bir ihtilafı karara bağlamasını isteyerek Sözleşme'yle ona verilen işlevi kullanır.

22. Bu tür durumların örnekleri, aşağıdaki davalarda bulunabilir:

- Üçüncü taraf sıfatıyla müdahil olan İrlanda ve Birleşik Krallık hükûmetlerinin birlikte hareket ettiği davalı hükûmetin diğerler hususların yanı sıra Daire tarafından tıbbi ihmal meselesine yönelik benimsenen yaklaşımın, devletin yaşamı koruma pozitif yükümlülüğüne ilişkin Mahkeme tarafından geliştirilen ilkelerle ve bunların birçok diğer davada uygulanmasıyla tutarsız olduğunu ileri sürdüğü *Lopes de Sousa Fernandes/Portekiz* (No. 56080/13);¹⁴
- Üçüncü taraf müdahillerin birlikte hareket ettiği başvuruların diğer hususların yanı sıra Dairenin polis memurları tarafından gözaltındaki bir kişinin tokatlanmasının hukuki nitelendirilmesinin, özgürlüğünden yoksun kılınmış bir kişiye karşı bir devlet

¹² Bkz. aşağıdaki 26. paragraf.

¹³ Örneğin Büyük Daire Panelinin Hükûmetin gönderme talebini kabul ettiği ve Büyük Dairenin Daire kararıyla aynı sonuca fakat farklı gerekçeyle ulaştığı *Magyar Kétfarkú Kutya Párt/Macaristan* (No. 201/17) ve *S.M./Hrvatistan*'da (No. 60561/14) böyle olmuştur.

Not: *Magyar Kétfarkú Kutya Párt/Macaristan* [BD] kararının özet çevirisi için bkz. "<https://www.patreon.com/posts/53452603>" ve "<https://hudoc.AİHM.coe.int/eng?i=001-214262>" (Ç.N.).

¹⁴ Başvuran bilhassa, *Byrzykowski/Polonya* (No. 11562/05, 27 Haziran 2006); *Eugenia Lazăr/Romanya* (No. 32146/05, 16 Şubat 2010); *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu/Romanya* ([BD], No. 47848/08, AİHM 2014) ve *Powell/Birleşik Krallık'a* ((k.k.), No. 45305/99, AİHM 2000-V) işaret etmiştir.

Büyük Daire Panelinin Uygulamaları Hakkında Not

görevlisince güç kullanılmasına ilişkin Mahkeme tarafından geliştirilen ilkelerle ve bunların birçok diğer davada uygulanmasıyla tutarsız olduğunu ileri sürdüğü *Bouyid/Belçika* (No. 23380);¹⁵

- Başvuranın gönderme talebinin, farklı Daire oluşumlarının uygulamalarında çok kişilik bir koğuştta mahkûma verilecek asgari kişisel alan meselesine yönelik tutarsız yaklaşımların ortaya çıkışının altını çizdiği *Muršić/Hrvatistan* (No. 7334/13);
- Dairenin “41. maddenin örtülü kamulaştırma davalarında uygulanması hakkındaki içtihattan ayrıldığı” *Guiso-Gallisay/İtalya* (No. 58858/00);¹⁶
- Davalı hükûmetin diğerlerinin yanı sıra *Hirst/Birleşik Krallık (no. 2)*'de ([BD], No. 74025/01, AİHM 2005-IX) ortaya konan mahkûmların oy haklarına ilişkin ilkelere Dairenin yaklaşımının tutarlılığına itiraz ettiği *Scoppola (no. 3)/İtalya* (No. 126/05);
- Avlanma hakları meselesine ilişkin Daire kararının *Chassagnou ve Diğerleri/Fransa*'da ([BD], No. 25088/94, 28331/95 ve 28443/95, AİHM 1999-III) ortaya konan ilkelerle tutarlılığına başvuranın karşı çıktığı *Herrmann/Almanya* (No. 9300/07);
- Sözleşme'nin 35/1 maddesinde ortaya konan altı aylık süre sınırının bitiş gününün belirlenmesindeki Mahkemenin uygulamasından Dairenin ayrıldığı *Sabri Güneş/Türkiye* (No. 27396/06).¹⁷

23. Ancak, içtihattan *ayrılan* kararlar ile yalnızca *mevcut içtihadı yeni durumlara uygulayan* kararlar arasında bir ayırım yapılmalıdır. İkincileri ille de gönderilmeye uygun değildir çünkü bunlar, içtihadın basit bir genişletilmesini – ve de onda bir değişikliği değil – oluşturdukları şekilde değerlendirilebilirler. Gönderme, ancak Dairenin böyle bir genişletmenin mevcut içtihadın kapsamının dışına çıktığını hissettiği zaman uygun olur.¹⁸

¹⁵ Başvuranlar, diğerlerinin yanı sıra şu davalara atıfta bulunmuştur: *Selmouni/Fransa* ([BD], No. 25803/94, AİHM 1999-V); *Ribitsch/Avusturya* (04 Aralık 1995, A Serisi No. 336); *Rivas/Fransa*, (No. 59584/00, 01 Nisan 2004); *El-Masri/Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti* ([BD], No. 39630/09, § 152, AİHM 2012).

¹⁶ Bkz. *Guiso-Gallisay/İtalya* (adil tazmin) [BD], No. 58858/00, § 56, 22 Aralık 2009.

¹⁷ Bkz. *Sabri Güneş/Türkiye*, No. 27396/06, §§ 33-44, 24 Mayıs 2011.

¹⁸ Bkz. aşağıdaki 24 ve 25. paragraflar. Daha eski bir örnek için bkz. Dairenin hukuki belirliliğe (hukuk sisteminin aynı koluna ait mahkemeler tarafından alınan kararlardaki farklılıklar bakımından geliştirilen) ilişkin ilkeleri (kısmen) yeni bir duruma uyguladığı (farklı ve hiyerarşik olarak bağlantısız mahkeme türlerinin kararları arasındaki farklılıklar) *Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye* (No. 13279/05, § 52, 27 Mayıs 2010). Büyük Daire, Dairenin yaklaşımını teyit etmiştir (bkz. 20 Ekim 2011 tarihli karar).

(b) İctihadın Geliştirilmesi İçin Uygun Olabilecek Davalar

24. Daire, gerçekten önceki içtihatla (olası) bir tutarsızlık sergilemeyen fakat içtihadın geliştirilmesi için bir fırsat sunan davaları da Büyük Daireye göndermeye karar verebilir. Örneğin bu, dava mevcut içtihadın kapsamının ötesine geçen meseleler ortaya çıkarıyorsa ya da bir davada ya da gönderme talebi, toplumda Sözleşme'nin bugünün şartlarında bir yorumu yoluyla önceki içtihadın güncelleştirilmesini davet edecek bir değişikliği vurguluyorsa gerçekleşebilir.

25. Yukarıdakinin örnekleri, şu davalardır:

- Büyük Daireye, sığınmacıların Avrupa Konseyinin iki üye devleti arasındaki kara sınırındaki transit alanda tutulmasının Sözleşme'nin 5/1 maddesi bakımından özgürlükten yoksun kılma olarak görülüp görülemeyeceği meselesi hakkındaki içtihadını geliştirme fırsatı sunan *Ilias ve Ahmed/Macaristan* (No. 47287/15);¹⁹
- Büyük Dairenin, geçmiş on beş yılda içtihadındaki tedrici gelişmelerin ve zorunlu tutulmadaki kişilerin akıl sağlığı için tedavi sunma ihtiyacına büyük önem veren mevcut uluslararası standartların ışığında, ruhsal rahatsızlıkları olan tutuklulara “uygun ve kişiselleştirilmiş tedavi” koşulunun özgürlükten yoksun kılınmalarının “hukukiliği” için bir şart olduğunu değerlendirme zamanının gelip gelmediğine karar vermeye davet edildiği *Rooman/Belçika* (No. 18052/11); Büyük Daire, Dairenin bu konudaki sonucunu tersine çevirerek olumlu yönde cevap vermiştir;
- Büyük Dairenin, insan kaçakçılığına ilişkin davalarda tespit edilen ilkelerin zorla fuhşa ilişkin davalara da uygulanabilir olup olmadığına karar vermeye davet edildiği *S.M./Hrvatistan* (No. 60561/14); Büyük Daire, iki fenomen arasındaki kavramsal yakınlığı belirterek olumlu yönde cevap vermiştir;
- Büyük Daireye, böylelikle bir devletin topraklarına *deniz yoluyla* girmeye teşebbüs eden yabancıların gönderilmesine ilişkin içtihadını geliştirerek yabancıların *bir kara sınırından* hemen ve zorla gönderilmesi meselesini ele almak için ilk fırsatını veren *N.D. ve N.T./İspanya* (No. 8675/15 ve 8697/15);

¹⁹ Ayrıca bkz. Büyük Daireye, bu meseleye pratik ve gerçekçi bir yaklaşım benimsemeyi vurgularken, bugünün koşullarını ve Avrupa'da şiddetlenen göçmen krizini dikkate alarak sığınmacıların bir havaalanı transit bölgesinde uzun süren tutulmasına ilişkin içtihadı geliştirmek için bir fırsat sunan *Z.A. ve Diğerleri/Rusya*, No. 61411/15, 61420/15, 61427/15 ve Diğer Başvurular (2019).

Büyük Daire Panelinin Uygulamaları Hakkında Not

- Büyük Dairenin, objektif olarak aşağılayıcı niteliği gözetildiğinde, yargılama sırasında bir kişiyi metal kafeste tutmanın kendisinin demokratik bir toplumun ayırıcı özelliği olan medeni davranış kriterleriyle uyumsuz olduğunu tespit etme zamanının gelip gelmediğine karar vermeye davet edildiği *Svinarenko ve Slyadnev/Rusya* (No. 32541/08 ve 43441/08); güvenlik endişeleri tarafından haklı kılınmışsa metal kullanımının yasaklanmadığı bir dizi Daire kararını takiben, olumlu yönde cevap vermiştir;
- Dairenin, bu koşullarda Sözleşme'nin gelişmekte olan bir yorumunun haklı kılınmadığını değerlendirerek 4/3 (b) maddesinin ışığında okunan 9. maddenin vicdani nedenlerle askerlik hizmetini yerine getirmeyi reddetme hakkını korumadığına hükmettiği *Bayatyan/Ermenistan* (No. 23459/03); Büyük Daire, farklı bir sonuca ulaşmıştır.²⁰

26. Böyle davalarda, Büyük Daireyi mevcut içtihadı tasdik etmekten ve Panelin çoğunluğu tarafından öngörülen değişikliği onaylamayı reddetmekten alı koyan hiçbir şeyin olmadığını söylemeye bile gerek yok.²¹

(c) İçtihadta Ortaya Konan İlkeleri Açıklığa Kavuşturulan Davalar

27. Büyük Daireye gönderilen bazı davalarda Daire kararı, tek başına yenilikçi olmaksızın, ilgili temel ilkelerin açıklığa kavuşturulmasına ihtiyaç duyulduğunu hissettiği bir alana dokunmuştur. Örneğin:

- *Lopes de Sousa Fernandes/Portekiz*'de (No. 56080/13) Büyük Daire, iddia edilen tıbbi ihmâl sonucunda meydana gelen ölümlerle ilişkili olarak devletin esaslı pozitif sorumluluğunun kapsamına ilişkin içtihadı gözden geçirme fırsatına sahip olmuştu ve bu yükümlülüğün niteliğini ve sağlık uzmanlarının eylemleri ve ihmalleri bakımından devletin yaşamı koruma sorumluluğunun devreye girebileceğini açıklığa kavuşturabilmiştir;
- *Paposhvili/Belçika*'da (No. 41738/10) Büyük Daire, insani mülâhazaların ağır hasta kişilerin sınır dışı edilmesiyle ilişkili diğer menfaatlere üstün geldiği noktaya dair

²⁰ Bkz. *Bayatyan/Ermenistan* [BD], No. 23459/03, 07 Temmuz 2011. Bu kategoriye giren daha fazla dava örnekleri, *Silih/Slovenya* ([BD], No. 71463/01, 09 Nisan 2009) ve *Varnava ve Diğerleri/Türkiye*'dir ([BD], No. 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90 ve 16073/90, 18 Eylül 2009).

²¹ Bu tür bir şeyin, dile getirilen ana meselelerden birinin ulusal makamların Sözleşme'nin 6/1 maddesi altındaki yükümlülüklerinin, savcı için katılan taraf tarafından talep edilen itirazda bulunmama kararını gerekçelendirme görevi oluşturma noktasına kadar genişletilip genişletilemeyeceği olduğu *Gorou/Yunanistan (no. 2)*'de ([BD], No. 12686/03, 20 Mart 2009) meydana geldiği ileri sürülebilir. Büyük Daire, olumsuz yönde cevap vermiştir.

Büyük Daire Panelinin Uygulamaları Hakkında Not

rehberlik etme fırsatına sahip olmuştu ve böylelikle daha önceki *N./Birleşik Krallık*²² kararında atıfta bulunulan “çok istisnai diğer hallerle” neyi kastettiğine açıklık getirebilmiştir;

- *Guðmundur Andri Ástráðsson/İzlanda*'da²³ (No. 26374/18) Büyük Daire, “kanunla kurulmuş yargılama mercii” kavramının anlamı ve kapsamını ve diğer “kurumsal gerekliliklerle” (bilhassa bir yargılama merciinin bağımsızlık ve tarafsızlığıninkilerle) ilişkisini açıklığa kavuşturabilmiştir;
- *Güzelyurtlu ve Diğerleri/Kıbrıs ve Türkiye*'de (No. 36925/07) gönderme kararı, Büyük Daireye ulus aşırı ceza soruşturmaları bağlamında bir Sözleşmeci Devletin diğer Sözleşmeci Devletle veya diğer Sözleşmeci Devletin etkin kontrolü altındaki fiili bir oluşumla iş birliği yapma yükümlülüğü kavramını tanımlama ve geliştirme fırsatı vermiştir;
- *Gestur Jónsson ve Ragnar Halldór Hall/İzlanda*'da²⁴ (No. 68271/14 ve 68273/14) gönderme kararı, duruşmaya gelmemekten dolayı müdafiyeye hiçbir yasal sınırı olmayan bir para cezası verilmesine ilişkin yargılamanın doğası itibariyle “cezai” olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğine karar vermek için *Engel ve Diğerleri/Hollanda*'da²⁵ ortaya konan üçüncü ölçütü Büyük Dairenin düzeltmesini ve açıklığa kavuşturmasını sağlamıştır;
- *Albert ve Diğerleri/Macaristan*'da (No. 5294/14) gönderme kararı, paydaşların mağdur statüsünü kabul etmekte bu ayrımın hayati önemini teyit ederek Büyük Dairenin paydaşların haklarını etkileyen eylemler ile bir şirketi etkileyen eylemler arasında yapılacak ayrımı açıklığa kavuşturmasına izin vermiştir;
- *İbrahim ve Diğerleri/Birleşik Krallık*'ta (No. 50541/08, 50571/08, 50573/08 ve Diğer Başvurular) gönderme kararı, Büyük Daireye *Salduz*'da²⁶ ortaya konan ölçütleri ve ilk polis sorgusu sırasında avukata erişim hakkının kısıtlanması bakımından bunlar arasındaki ilişkiyi geliştirme ve açıklığa kavuşturma fırsatı vermiştir;

²² *N./Birleşik Krallık* [BD], No. 26565/05, 27 Mayıs 2008.

²³ Büyük Daire kararının özet çevirisi için bkz. “<https://www.patreon.com/posts/46659074>” ve “<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-207876>” (Ç.N.)

²⁴ Büyük Daire kararının özet çevirisi için bkz. “<https://www.patreon.com/posts/45808425>” ve “<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-207370>” (Ç.N.)

²⁵ *Engel ve Diğerleri/Hollanda*, 08 Haziran 1976, A Serisi No. 22.

²⁶ *Salduz/Türkiye* [BD], No. 36391/02, AİHM 2008.

Büyük Daire Panelinin Uygulamaları Hakkında Not

- *Üner/Hollanda*'da (No. 46410/99) Büyük Daire, bir yabancının sınır dışı edilmesi emrinin demokratik bir toplumda gerekli ve güdülen meşru amaçla orantılı olup olmadığını değerlendirilmesinin ilgili ölçütlerini belirtme ve açıklığa kavuşturma fırsatına sahip olmuştur;
- *Ramsahai ve Diğerleri/Hollanda*'da (No. 52391/99) Büyük Daire, bir devlet görevlisine isnat edilebilecek bir ölüme ilişkin soruşturmanın etkili ve bağımsız görülmesinin şartlarını belirlemeye davet edilmiştir;
- *Medvedyev ve Diğerleri/Fransa*'da (No. 3394/03) gönderme kararı, Büyük Daireye diğerlerinin yanı sıra yerleşik içtihadına atıfla açık denizdeki bir gemide yakalanan başvuranları Sözleşme'nin 1. maddesi anlamında Fransa'nın yargı yetkisine içine koyan etkenleri detaylıca açıklama fırsatı vermiştir.²⁷

(d) Büyük Dairenin, Daire Tarafından Onaylanan İçtihadtaki Bir Gelişmeyi Yeniden İncelemeye Davet Edilebileceği Davalar

28. Daire, açıkça önceki kararlarla açıkça çelişkiye düşmeksizin içtihat ilkelerinin önemli bir gelişimi olarak görülebilecek bir karar alabilir. Bu davalarda Panel, böyle bir gelişmenin Büyük Dairede teyidine (veya reddine) ihtiyaç duyulduğunu hissedebilir. Bu özellikle, Dairenin geçmişte sistematik şekilde böyle bir sonuca yol açmadığı şartlarda Sözleşme'nin ihlalini tespit ettiğinde olmaktadır.

29. Bu tür bir durumun örnekleri aşağıdaki davalarda bulunabilir:

- Dairenin, bir gösteri sırasında polisin dağılma emirlerine uymayan bir gazetecinin yakalanması, tutuklanması ve mahkûmiyetinden dolayı Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlal edilmediğini tespit ettiği *Pentikäinen/Finlandiya*'da (No. 11882/10); bu sonuç, karşılaştırmalı hukuk ve gösterileri takip eden gazetecilere yönelik polis tutumunu düzenleyen uluslararası ve Avrupa standartlarının ışığında Büyük Daire tarafından onaylanmıştır;
- Dairenin, süpermarket kasiyerlerinin iş yerine yerleştirilen kameralar vasıtasıyla işverenleri tarafından izlenmesinden dolayı Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğini tespit ettiği *Lopez Ribalda ve Diğerleri/İspanya*'da (No. 1874/13 ve 8567/13); bu sonuç,

²⁷ Ayrıca bkz. Mahkemenin zaman bakımından yetkisine ilişkin içtihadını açıklığa kavuşturma fırsatına sahip olduğu *Blečić/Hrvatistan* ([BD], No. 59532/00, AİHM 2006-III).

çalışanların iş yerindeki internet kullanımının takip edilmesine ilişkin *Bărbulescu*²⁸ kararında ortaya konan ilkelerin eldeki davaya aktarılması gerektiğine hükmeden Büyük Daire tarafından tersine çevrilmiştir;

- Dairenin, sorgu sırasında polis görevlileri tarafından vurulan tokadın Sözleşme'nin 3. maddesinin kapsamına girmek için aranan ağırlık düzeyine erişmiş olarak görülemeyeceğine hükmettiği ve dolayısıyla bu maddenin ihlal edilmediğini tespit ettiği *Bouyid/Belçika*'da (No. 23380/09); Büyük Daire, “insan saygınlığı” kavramına ilişkin uluslararası metin ve belgelerin ve üçüncü taraf müdahillerin tarafından öne sürülen iddiaların ışığında bu tespiti tersine çevirmiştir;
- Dairenin, başvuran tarafından bir avukatın huzurundaki ilk polis sorgusunda yapılan fakat başvuran kendi seçtiği bir avukatı atama imkanından yoksun bırakıldıktan sonraki bir itirafın ceza yargılamasında delil olarak kabul edilmesinden dolayı Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edilmediğini tespit ettiği *Dvorski/Hırvatistan*'da (No. 25703/11); Büyük Daire, bu olanağın yadsınmasının sanığın savunma haklarına telafi edilemez şekilde halel getirip getirmediğinin detaylı bir analizinin sonrasında bu tespiti tersine çevirmiştir;
- Dairenin, bir istinaf mahkemesi heyetinde bulunan hâkimlerden birinin ulusal hukuk tarafından öngörülen usullere aykırı şekilde atanmasının “kanunla kurulmuş yargılama mercii” şartına uygunluğa etkisini değerlendirirken uyguladığı “açık ihlal” ölçütünü Büyük Dairenin onayladığı ve düzelttiği *Guðmundur Andri Ástráðsson/İzlanda*'da²⁹ (No. 26374/18);
- Dairenin, seçilmiş bir milletvekilinin tutuklanmasının milletvekilliği görevlerini yerine getirmesine etkilerini ilk kez incelediği ve 1 Nolu Protokol'ün 3. maddesinin ihlal edildiğini tespit ettiği *Selahattin Demirtaş/Türkiye (no. 2)*'de (No. 14305/17); bu sonuç, Büyük Daire tarafından tasdik edilmiştir;
- Dairenin, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 39. maddesi uyarınca Mahkeme tarafından belirtilen geçici tedbirlere davalı hükümet uymadığı için Sözleşme'nin 34. maddesinin ihlal edildiğini ilk kez tespit ettiği *Mamatkulov ve Askarov/Türkiye*'de (No. 46827/99 ve

²⁸ *Bărbulescu/Romanya* [BD], No. 61496/08, 05 Eylül 2017.

²⁹ Büyük Daire kararının özet çevirisi için bkz. “<https://www.patreon.com/posts/46659074>” ve “<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-207876>” (Ç.N.)

Büyük Daire Panelinin Uygulamaları Hakkında Not

46951/99); bu tespit, geçici tedbirlerin kapsamının ve bireysel başvuru hakkının dikkatli bir analizi temelinde Büyük Daire tarafından tasdik edilmiştir;

- Dairenin, meselenin çözüme kavuşturulduğundan ve başvuruların incelenmesine devam edilmesinin artık haklı kılınmadığından dolayı yabancı para birimindeki banka hesaplarının dondurulmasına ilişkin davaları kayıttan düşürdüğü *Kovačić ve Diğerleri/Slovenya*'da (No. 44574/98, 45133/98 ve 48316/99); Büyük Daire, bu tespitleri tasdik etmiştir;
- Dairenin, başvuruda telafi edilemez bir zarara yol açmasa ve Mahkeme önündeki başvurusunu takip etmesine engel olmasa bile bir geçici tedbire uymakta gecikmenin Sözleşme'nin 34. maddesini ihlal ettiğini tespit ettiği *Paladi/Moldova*'da (No. 39806/05); Büyük Daire, mutabık kalmıştır;
- Dairenin, ulusal makamların Sözleşme'nin 10. maddesine aykırı olarak kabul edilen bir kararı gözden geçirmeyi reddetmesinin bu hükmün yeni bir ihlali anlamına geldiğine hükmettiği *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT)/İsviçre (no. 2)*'de (No. 32772/02); Büyük Daire, Mahkeme kararlarının icrasına uygulanan ilkelerin dikkatli bir tetkikinin ardından bu tespiti onaylamıştır;
- Dairenin, başvuranın milletvekili dokunulmazlığını kaldırmayı reddetmenin hakkındaki cezai suçlamaların kararlaştırılması için mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği sonucuna ulaştığı *Kart/Türkiye*'de (No. 8917/05); Büyük Daire, bu tespiti tersine çevirmiştir;
- Dairenin, 1944 yılında işlenen eylemlerden dolayı savaş suçlarından cezalandırılmasını başvuranın makul şekilde öngörülelemeyeceğini tespit ettiği *Kononov/Letonya*'da (No. 36376/04); Büyük Daire, başvuranın eylemlerinin kanunlar ve savaş gelenekleri tarafından yeterli erişilebilirlik ve öngörülebilirlikle tanımlandığını tespit ederek bu sonucu tersine çevirmiştir;
- Dairenin, ağır ceza mahkemesinin kararındaki gerekçe eksikliğinden dolayı Sözleşme'nin 6/1 maddesinin ihlal edildiğini tespit ettiği *Taxquet/Belçika*'da (No. 926/05); Büyük Daire, diğerlerinin yanı sıra karşılaştırmalı hukuk araştırmasının ve üçüncü taraf müdahillerinin, Birleşik Krallık, İrlanda ve Fransa Hükûmetlerinin beyanlarının ışığında bu tespiti onaylamıştır;
- Dairenin, Portekiz'in mahkeme ücretlerinin hesaplanması ve belirlenmesi metodunun başvuranların mülkiyetinin kamulaştırılmasından dolayı tam bir tazminat yokluğuna

neden olduğu *Perdigão/Portekiz*'de (No. 24768/06); Büyük Daire, 1 Nolu Protokol'ün 1. maddesinin ihlalinin söz konusu olduğunda mutabık kalmıştır.

(e) Sözleşme'nin Uygulanmasını Etkileyen Ciddi Meseleler Ortaya Çıkaran Davalar

30. Bir başvurunun olguları, ilgili Sözleşmecî Devlette yapısal veya sistematik bir problemin veya ulusal hukukta veya idari uygulamada esaslı bir değişikliği gerekli kılan diğer işlev bozukluklarının varlığını ortaya koyuyorsa; Panel, başvuranın şikâyetlerinin Daire tarafından öngörülenlere ilaveten Sözleşme veya ona ek protokol hükümlerine yayılmasını için Büyük Dairenin müdahale etmesinin yararlı olacağını değerlendirebilir. Panel, göndermeyi talep eden tarafça öne sürülen iddiaların ışığında, soruna yol açan ve davalı devletin bunu düzeltmek için alması istenecek genel tedbirlerin kapsamı üzerinde etkisi olacak olan sistematik veya yaygın işlev bozukluğunun niteliğine dair ana meseleyi Büyük Dairenin yeniden incelemesini de gerekli görebilir.

31. Örnekler, aşağıdaki davalarda bulunabilir:

- Göndermenin, yetkililerin Slovenya'daki "silinmiş" insanlar sorununu çözmekteki iddia edilen kusuru meselesine Daire tarafından öngörülen çözümle ilişkili olarak bu davadaki ayrımcılık konusunun önemini göz önünde tutarak Büyük Dairenin başvuranların şikâyetlerini Sözleşme'nin 14. maddesine genişletmesini sağlayan *Kurić ve Diğerleri/Slovenya*'da (No. 26828/06),
- Göndermenin, bu davanın bireysel niteliğinin altını çizme ve müflis özel bankaların ıslahını içeren standart davalardan onu ayırmasına da izin verirken, Büyük Daireye Dairenin pilot karar usulünü uygulamasının geçerliliğini teyit etme fırsatı sağlayan, Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin (SFRY) dağılmasını takiben – Bosna Hersek'in mevcut topraklarındaki iki bankaya yatırılan – "eski" yabancı para birikimlerini geri alma imkânsızlığına ilişkin *Ališić ve Diğerleri/Bosna Hersek, Hırvatistan, Sırbistan, Slovenya ve "Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti"*nde (No. 60642/08);
- Göndermenin, davalı devletin düzeltmek için alması istenen genel tedbirlerde kayda değer yansımaları olan temeldeki sistematik problemin nedeni hakkında Büyük Dairenin önemli bazı açıklamalar yapmasına izin veren, Polonya'daki ev sahiplerinin haklarına birçok sınırlama koyan kira kontrol planına ilişkin *Hutten-Czapska/Polonya*'da (No. 35014/97).

32. Ancak, bir Daire kararının Mahkeme İç Tüzüğü'nün 61. maddesinde öngörülen pilot karar usulüne uygun olarak kabul edilmiş olması basit gerçeği tek başına, davanın Büyük Daireye gönderilmesi gerektiği anlamına gelmez.³⁰ Yeni uygulamalar, Mahkemenin 61. madde altındaki pilot kararlarının asıl olarak bir Daire tarafından verildiğini göstermektedir. Bu kararların çoğunluğu, Sözleşme'nin 44/2 maddesinde³¹ ortaya konulan koşullarda, Büyük Dairenin herhangi bir müdahalesi olmaksızın³² kesinleşmektedir.

(f) “Yeni” Konulara İlişkin Davalar

33. Gönderme lehine bir gerekçe, Daire kararının Mahkeme tarafından önceden incelenmemiş ya da sosyal veya siyasi bakımdan hassas olan (görece yeni) bir hukuk alanına dokunması olabilir. Bu davalarda, orijinal niteliği ve toplumda ve medyada oluşturacağı tartışma dolayısıyla en hassas incelemeye tabi tutulması gereken meseleler hakkında Mahkemenin genişletilmiş şeklinin yönlendirmesine ihtiyaç duyulduğu sıklıkla hissedilmektedir. Böylelikle Büyük Daire, mevcut içtihadı yeni durumlara uyarlama ve/veya gelecekteki ve benzer davalardaki olası yansımaları dikkate alarak yeni ilkeler geliştirme fırsatı verilebilir.

34. Örneğin, “yeni konular” şu davalarda ortaya çıkarılmıştır:

- *Big Brother Watch ve Diğerleri/Birleşik Krallık* (No. 58170/13, 62322/14 ve 24960/15) ile *Centrum för Rättvisa/İsveç* (35252/08): harici iletişimlerin topluca dinlenmesini içeren gizli izleme rejimleri yoluyla edinilen bilgileri yabancı devletlerle paylaşma;

³⁰ Büyük Dairenin pilot karar usulünü ele aldığı en yeni kararlar, 16 Temmuz 2014'e (*Ališić ve Diğerleri/Bosna Hersek, Hırvatistan, Sırbistan, Slovenya ve “Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti”*, No. 60642/08) ve 26 Haziran 2012'ye (*Kurić ve Diğerleri/Slovenya*, No. 26828/06) dayanmaktadır.

³¹ Bu hüküm, şunu öngören Sözleşme'nin 44/2 maddesine atıfta bulunmaktadır: “Bir Daire'nin kararı aşağıdaki durumlarda kesinleşir:

- a) Taraflar davanın Büyük Daire'ye gönderilmesini istemediklerini beyan ederlerse, veya
- b) Karardan itibaren üç ay içinde davanın Büyük Daire'ye gönderilmesi istenmezse, veya
- c) Büyük Daire bünyesinde oluşturulan kurul 43. madde çerçevesinde sunulan istemi reddederse.”

³² Büyük Dairenin müdahalesi olmaksızın kesinleşen pilot kararların örnekleri için bkz., diğerlerinin yanı sıra, şu davalardaki kesin Daire kararları: *Sukachov/Ukrayna*, No. 14057/17, 30 Ocak 2020 (yetersiz tutuklama koşulları); *Rezmiveş ve Diğerleri/Romanya*, No. 61467/12, 39516/13, 48231/13 ve Diğer Başvurular, 25 Nisan 2017 (Romanya cezaevi sistemine özel yapısal işlev bozukluğu); *Varga ve Diğerleri/Macaristan*, No. 14097/12, 45135/12, 73712/12 ve Diğer Başvurular, 10 Mart 2015 (Macaristan cezaevi sistemindeki, sistematik yetersiz tutulma koşulları problemine yol açan işlev bozukluğu); *Neshkov ve Diğerleri/Bulgaristan*, No. 36925/10, 21487/12, 72893/12 ve Diğer Başvurular, 27 Ocak 2015 (gözlemlenen problemin ciddiyeti ve sürekliliği dolayısıyla pilot karar usulünü haklı kılan, Bulgaristan cezaevi sistemindeki yapısal problem); *Torreggiani ve Diğerleri/İtalya*, No. 43517/09, 46882/09, 55400/09 ve Diğer Başvurular, 08 Ocak 2013 (İtalya'daki cezaevi kalabalıklığının yapısal ve sistematik niteliği); *Ananyev ve Diğerleri/Rusya*, No. 42525/07 ve 60800/08, 10 Ocak 2012 (cezaevi şartlarındaki, yetersiz cezaevi koşullarına ilişkin tekrarlayan yapısal probleme yol açan işlev bozukluğu) ve *Gerasimov ve Diğerleri/Rusya*, No. 29920/05, 3553/06, 18876/10 ve Diğer Başvurular, 01 Temmuz 2014 (aynı yükümlülükler getiren ulusal yargı kararlarının geç icrası).

Büyük Daire Panelinin Uygulamaları Hakkında Not

- *Selahattin Demirtaş/Türkiye (no. 2)* (No. 14305/17): parlamento üyesinin uzatılan tutukluluğunun milletvekilliği görevlerinin düzgün yerine getirilmesine etkileri;
- *Bărbulescu/Romanya* (No. 61496/08): bir işveren tarafından iş yerindeki kişisel bilgilerinin toplanması ve böyle bilgilerin işçinin işten çıkarılmasını haklı kılmak için kullanılması;
- *N.D. ve N.T./İspanya* (No. 8675/15 ve 8697/15): çok sayıdaki göçmenin izinsiz şekilde ve topluca geçme çabasını takiben, yabancıların bir kara sınırından derhal ve zorla geri gönderilmesi;
- *Z.A. ve Diğerleri/Rusya* (No. 61411/15, 61420/15, 61427/15 ve Diğer Başvurular): sığınmacıların bir havaalanı transit bölgesinde uzun süreli tutulması;
- *Ilias ve Ahmed/Macaristan* (No. 47287/15): Avrupa Konseyine üye iki devlet arasındaki kara sınırındaki transit bölgede sığınmacıların tutulması;
- *Lekić/Slovenya* (No. 36480/07): ticari pazardaki ve mali disiplindeki dengeyi temin etmek için devlet tarafından tüzel kişilik perdesinin kaldırılması;
- *Naüt-Liman/İsviçre* (No. 51357/07): kötü muameleye ilişkin olarak hukuk mahkemelerinin evrensel yargı yetkisi;
- *Avotiņš/Letonya* (No. 17502/07): Avrupa Birliği üye devletleri arasındaki karşılıklı güven ilkesi üstüne kurulan ve neredeyse otomatik şekilde uygulanmak üzere tasarlanan karşılıklı taima mekanizmaları;
- *Delfi AS/Estonya* (No. 64569/09): internet haber portalının, portalda yayımlanan materyaller hakkında kullanıcıların yaptıkları yorumlara ilişkin görev ve yükümlülükleri;
- *Karácsony ve Diğerleri/Macaristan* (No. 42461/13 ve 44357/13): parlamenter muhtariyetin ve parlamento düzenine ağır şekilde saldırgan değerlendirilen davranıştan dolayı meclis üyelerine karşı başlatılan disiplin işlemlerinde uygulanabilir usulü teminatların kapsamı;
- *Leyla Şahin/Türkiye* (No. 44774/98): yüksek eğitim kurumlarında türban giyme yasağı;
- *Evans/Birleşik Krallık* (No. 6339/05): erkek eşey hücresi vericisi tarafından rızanın geri alınmasını takiben bir embriyonun nakli hususundaki anlaşmazlık;

Büyük Daire Panelinin Uygulamaları Hakkında Not

- *D.H. ve Diğerleri/Çek Cumhuriyeti* (No. 57325/00): Roman çocuklarına eğitim alanında ayrımcı davranılması;
- *Dickson/Birleşik Krallık* (No. 44362/04): mahkumların suni döllemeye erişim hakkı;
- *S.H. ve Diğerleri/Avusturya* (No. 57813/00): tüp bebek;
- *Gillberg/İsveç* (No. 41723/06): tıbbi araştırma materyallerini açıklamamaktan dolayı mahkûmiyet.

(g) “Geneli İlgilendiren Ciddi Konular” Ortaya Çıkaran Davalar

35. Yukarıdaki (f) başlığında bahsedilen dava kategorilerinin bir alt grubu, “yeni” bir hukuk alanına değinmekizin, Avrupa düzeyinde veya global düzeyde önemli bir konuyu ortaya çıkaran davalarındır. Bu tür davaların örnekleri şunlar olabilir:

- Ulusal güvenlik bağlamında iletişimin kitlesel dinlenmesi ve yabancı devletlerle istihbarat paylaşımına ilişkin *Big Brother Watch ve Diğerleri/Birleşik Krallık* (No. 58170/13, 62322/14 ve 24960/15);
- Aile içi şiddet ve devletin olası mağdurları koruma yükümlülüğüne ilişkin *Kurt/Avusturya*³³ (No. 62903/15);
- İnsan kaçakçılığı ve zorla fuhşa ilişkin *S.M./Hrvatistan* (No. 60561/14);
- İşçilerin, işveren tarafından iş yerinde toplanan kişisel bilgilerinin korunmasına ilişkin *Bărbulescu/Romanya* (No. 61496/08);
- Yargılama sırasında sanıkların metal kafeste tutulmasına ilişkin *Svinarenko ve Slyadnev/Rusya* (No. 32541/08 ve 43441/08);
- Avrupa Birliğine üye devletler arasında mahkeme kararlarının karşılıklı tanınması mekanizmalarına ilişkin *Avotiņš/Letonya* (No. 17502/07);
- Kullanıcıların yayımlanmış materyaller hakkındaki saldırgan yorumları bakımından internet haber portallarının görev ve yükümlülüklerine ilişkin *Delfi AS/Estonia* (No. 64569/09);
- Çok kişilik bir koğuştaki bir mahkûma verilecek asgari kişisel alana ilişkin *Muršić/Hrvatistan* (No. 7334/13);

³³ Büyük Daire kararının özet çevirisi için bkz. <https://www.patreon.com/posts/52605603> ve <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-210914> (Ç.N.)

Büyük Daire Panelinin Uygulamaları Hakkında Not

- “Arap Baharı’nı” çevreleyen olaylar, toplu göçmen akınına yol açtığı ve ev sahibi ülkelerdeki tansiyonu arttırdığında, göçmenlerin topluca sınır dışı edilmesi meselesine ilişkin *Khlaifia ve Diğerleri/İtalya* (No. 16483/12);
- Ağır hasta bireylerin sınır dışı edilmesi meselesine ve insani mülahazaların böyle sınır dışı etmeleri önlemekte diğer menfaatlere üstün gelip gelmediğine ilişkin *Paposhvili/Belçika* (No. 41738/10);
- Açık denizlerde uyuşturucu ticareti ve diğer suçlarla mücadele ana sorununa ilişkin *Medvedyev ve Diğerleri/Fransa* (No. 3394/03);
- Deniz ortamının kirlilikten korunması hakkındaki *Mangouras/İspanya* (No. 12050/04);
- Bugünün Avrupa’sında Roman azınlıkların korunması güncel meselesine dokunan *D.H. ve Diğerleri/Çek Cumhuriyeti* (No. 57325/00), *Aksu/Türkiye* (No. 4149/04 ve 41029/04) ile *Oršuš ve Diğerleri/Hırvatistan* (No. 15766/03).

(h) Önemli Yansımaları Olan Davalar

36. Son olarak bazı davalar, hem ortaya çıkardıkları hukuki meselelerin karmaşıklığı hem de ilgili devletteki ciddi sonuçlar nedeniyle Büyük Daireye gönderilmektedir. Bunlar, başvuranın kimliğinden veya başvurunun hassas bir ulusal, Avrupalı veya global tartışmanın merkezindeki konulardan kaynaklanabilir. Bu davalar genellikle, tarihi, jeopolitik veya dini meselelere ilişkindir. Medyanın olağanüstü ilgisine çeken belirli bir olay veya suça ilişkin de olabilirler.

37. Aşağıdakiler, böyle davaların örnekleridir:

- Bir muhalefet liderinin barışçıl kamusal toplantılarda yer almaktan dolayı birçok kez yakalanmasına, tutuklanmasına ve mahkûmiyetine ilişkin *Navalnyy/Rusya* (No. 29580/12, 36847/12, 11252/13 ve Diğer Başvurular);
- Almanya’daki önleyici tutuklama sistemine ilişkin *Inseher/Almanya* (No. 10211/12 ve 27505/14); Mahkemenin bir Dairesi tarafından 2009 yılında verilen öncü karar olan *M./Almanya*’nın ardından uygulamaya konulan yeni önleyici sisteminin Sözleşme’ye uygunluğuna dair şüphelere yol açtığından, davanın bu devlet bakımından önemli sonuçları vardı.
- İkinci büyük muhalefet partisi olarak 2015 yılında Ulusal Meclis’te temsil edilme barajını geçen Kürt yanlısı siyasi parti olan HDP’nin (Halkın Demokrasi Partisi) eş başkanlarından birinin milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması ve ilkindeki ve

Büyük Daire Panelinin Uygulamaları Hakkında Not

uzatılan tutukluluğuyla sonuçlanan 20 Mayıs 2016 tarihli anayasa değişikliğine ilişkin *Selahattin Demirtaş/Türkiye (no. 2)* (No. 14305/17);

- Eski başbakan ve en büyük muhalefet partisinin liderinin asıl olarak kendisinden şüphelenilen suçla ilgisiz konular hakkında bilgi toplamak amacıyla tutuklanmasına ilişkin *Merabishvili/Gürcistan* (No. 72508/13);
- Birleşik Devletler Ulusal Güvenlik Ajansının eski sözleşmeli çalışanı olan Edward Snowden'in ifşaatlarının ardından getirilen, Birleşik Devletler ile Birleşik Krallık arasındaki dinleme şemaları ve istihbarat paylaşımı hakkındaki *Big Brother Watch ve Diğerleri/Birleşik Krallık* (No. 58170/13, 62322/14 ve 24960/15) ile *Centrum för Rättvisa/İsveç* (35252/08);
- 1995 genel seçimlerinin sonrasında Büyük Millet Meclisinde toplamda (450'sinin) 158 sandalye ile Türkiye'deki en büyük parti olan ve koalisyon hükümeti oluşturarak Haziran 1996 tarihinde iktidara gelen bir siyasi partinin kapatılmasına ilişkin *Refah Partisi (the Welfare Party) ve Diğerleri/Türkiye* (No. 41340/98, 41342/98, 41343/98 ve 41344/98);
- Yakalanmasının öncesinde başvuranın PKK'nın (Kürdistan İşçi Partisi) lideri olduğu *Öcalan/Türkiye* (No. 46221/99);
- Yüksek eğitim kurumlarında türban giyilmesi yasağına ilişkin *Leyla Şahin/Türkiye* (No. 44774/98);
- Meslek olarak devrimci olduğunu ileri süren başvuranın Fransa'daki bir seri terörist saldırıdan sorumlu tutulduğu *Ramirez Sanchez/Fransa* (No. 59450/00);
- Milletvekili seçimlerinde % 10 seçim barajı uygulanmasının 1 Nolu Protokol'ün 3. maddesine uygunluğuna ilişkin *Yumak ve Sadak/Türkiye* (No. 10226/03);
- Ulusal olarak iyi bilinen kaçırma ve cinayet olayına ilişkin *Gäfgen/Almanya* (No. 22978/05);
- Sınıflarda dini sembollerin (hassaten, haç) bulunmasına ilişkin *Lautsi ve Diğerleri/İtalya* (No. 30814/06);
- Temmuz 2001 tarihinde Genevre'deki G8 zirvesinin eşliğindeki gösteriler sırasında bir göstericinin polis görevlisi tarafından öldürülmesine ilişkin *Giuliani ve Gaggio/İtalya* (No. 23458/02).

38. Yukarıdaki ayrımların, Panelin uygulamasının daha iyi kavranmasını başlıklar halinde sunmak için yapıldığı ve kesin ve sınırlandırıcı şekilde görülmemesi gerektiği açıklığa kavuşturulmalıdır. Büyük Daireye gönderilen bir dava, yukarıda tanımlanan kategorilerden birden fazlasına girebilir³⁴ ya da onlardan bazılarının arasında bulunabilir de. Dahası gönderme kararı bazen, tek başına alındıklarında hiçbiri belirleyici olmayan birçok gerekçeden dolayı kabul edilebilmektedir. Bu bağlamda dikkat edilmesi gereken bir husus, belli bir Sözleşme hükmüne dair içtihadın nadirliğinin, bizatihi belirleyici olmamakla birlikte davayı Büyük Daireye gönderme lehine bir unsur olabileceğidir.³⁵

V. KURAL OLARAK REDDEDİLEN TALEPLER

39. Panel şunlara karşı çıkan gönderme taleplerinin sistematik biçimde reddetme uygulaması geliştirmiştir:

(a) Dairenin Bir Şikâyeti Kabul Edilemez Bulma Kararları

40. Mahkemenin yerleşik içtihadı uyarınca, Büyük Daireye gönderilen “davanın” daha önce Daire tarafından kararında incelenen başvurunun bütün yönlerini ille de kapsamadığı başvurulara hatırlatılmalıdır. Büyük Daireye gönderilen “dava”, kabul edilebilir bulunduğu haliyle başvurunun yanı sıra kabul edilemez bulunmayan şikâyetlerdir (bkz. *S.M./Hırvatistan* [BD], No. 60561/14, § 216, 25 Haziran 2020 ve burada bahsedilen diğer kararlar). Bu, Büyük Dairenin davayı kabul edilebilir bulunduğu kadarıyla bütünüyle incelemesi gerektiği anlamına gelmektedir; ancak, Daire tarafından kabul edilemez bulunmuş olan kısımlarını inceleyemez (örneğin bkz. *Kurić ve Diğerleri/Slovenya* [BD], No. 26828/06, §§ 234-35, AİHM 2012 (alıntılar) ve *Ramos Nunes de Carvalho e Sá/Portekiz* [BD], No. 55391/13 ve Diğer 2 Başvuru, § 87, 06 Kasım 2018).

³⁴ Örneğin, (yukarıda anılan) *Selahattin Demirtaş/Türkiye* (no. 2)’nin (d) ve (h) kategorilerinin ikisine de girdiği, (yukarıda anılan) *Öcalan*’ın (b) ve (h) kategorilerinin her ikisine girdiği; bununla birlikte *Lautsi ve Diğerlerinin* hem (f) hem de (h)’ye ait olduğu ileri sürülebilir.

³⁵ Örneğin bkz. 4 Nolu Protokol’ün 2. maddesini ele alan ilk dava olduğundan özel önemi olan *Garib/Hollanda* (No. 43494/09); Büyük Daire, “[kişinin] ikametgahını seçebilme özgürlüğü” (bu maddenin ilk fıkrası) ifadesinin ve bu özgürlüğün sınırlanabileceği koşulların (üçüncü ve dördüncü fıkralar) orijinal bir yorumunu yapmıştır. Daha önceki bir örnek için bkz. diğer hususların yanı sıra Sözleşme’nin 5/3 maddesine uygun olarak yargılama sırasında tahliyenin şarta bağlanabileceği “duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak teminatlara” ilişkin *Mangouras/İspanya* (No. 12050/04). Büyük Daire kararından önce, Mahkemenin bu konudaki içtihatları nadirdi.

(b) Daire Tarafından Sözleşme'nin 41. Maddesi Uyarınca Verilen Tazminatlar

41. Daire tarafından Sözleşme'nin 41. maddesi uyarınca maddi ve manevi zararların giderimi yoluyla verilen miktarlar, tespit edilen ihlalin niteliğini dikkate almaktadır ve olgusal bir değerlendirme olarak görülebilirler. Ayrıca pek çok davada Daire, adil tazmin miktarına “hakkaniyet temelinde” karar vermektedir ve doğası gereği böyle bir değerlendirme, Büyük Daire tarafından bir incelemeye elverişli değildir.

42. Bu ilkenin bir istisnası, Büyük Daireye sunulan ana mesele arazilerinin hukuka aykırı kamulaştırılmasını takiben başvuruların maruz kaldıkları maddi zarar olan *Guiso-Gallisy/İtalya* (No. 58858/00) davasında bulunabilir. Ancak bu davada Büyük Daire, başvuruların kayıplarının miktarının değerlendirilmesini gözden geçirmeye değil; bu kayıpların hesaplanmasında geçerli ölçütleri açıklığa kavuşturmaya davet edilmiştir (ve gerçekten, *Papamichalopoulos* içtihadının örtülü kamulaştırma davalarına uygulanmasından kaçınmanın ve yeni bir yaklaşım³⁶ benimsemenin uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır). Bu itibarla “Sözleşme'nin [41. maddesinin] yorumlanmasını etkileyen önemli bir mesele” vardı.³⁷

(c) Dairenin Olayları Değerlendirmesi

43. Yukarıda işaret edildiği üzere Büyük Daire, Dairenin yaptığı iddia edilen olgusal hataları düzeltme işlevi olan bir temyiz mahkemesi olarak görülmemelidir. Eğer durum bu olsaydı, Panel tarafından süzgeçten geçirmeye hiçbir ihtiyaç olmayacaktı ve ne zaman Daire tarafından bir olgunun tespiti onların menfaatine ters düşerse, taraflar Büyük Daireye doğrudan erişime sahip olacaktı. Böylelikle, örneğin, güç kullanımının devlet görevlilerine atfedilebilir olduğu şeklindeki Daire tespitine karşı çıkmak amacıyla gönderme istemekte bir devletin çok az bir başarı şansına sahip olacağı söylenebilirdi.

(d) İlgili Yargılamalarda ve Ulusal Düzeydeki Karar Alma Sürecinde Kayda Değer Eksikliklerin Olmaması

44. Devletlerin özellikle Sözleşme'nin 2, 3 ve 4. maddelerinde güvence altına alınan hakları etkili kılma usulü yükümlülüklerinin olduğu davalar bağlamında Büyük Daire, soruşturma makamlarının tarafındaki hata veya izole ihmal iddiaları hakkında hüküm kurmasının gerekmediğini fakat yalnızca yargılamalardaki ve ilgili karar alma sürecindeki kayda değer

³⁶ Bkz. *Guiso-Gallisy/İtalya* [BD], No. 58858/00, §§ 102-07, 22 Aralık 2009.

³⁷ Ayrıca bkz. Büyük Daire tarafından ele alınan ana meselenin yargılamanın aşırı uzunluğu davalarında verilecek tazminat olduğu *Arvanitaki-Roboti ve Diğerleri/Yunanistan* [BD], No. 27278/03, 15 Şubat 2008 ve *Kakamoukas/Yunanistan* [BD], No. 38311/02, 15 Şubat 2008.

eksiklikler, yani soruşturmanın olayın koşullarını veya sorumlu kişileri tespit etme yeteneğine zarar verebilecek olanlar, hakkında hüküm kurması gerektiğini vurgulamıştır (örneğin bkz. devletlerin Sözleşme'nin 4. maddesi altındaki inan kaçakçılığıyla ve zorla fuhuşla mücadeledeki usulü yükümlülüğü bağlamında *S.M./Hrvatistan* [BD], No. 60561/14, § 320, 25 Haziran 2020). Dolayısıyla, usulü yükümlülüklerin bahis konusu olduğu davalarda, eğer yargılamalar ve ulusal düzeydeki karar alma süreci, soruşturmanın olayın koşullarını ve sorumlu kişileri tespit etme yeteneğine zarar verebilecek herhangi bir eksiklik sergilemiyorsa; gönderme talebinin az bir başarı şansı vardır.

(e) Yerleşik İçtihadın Uygulanması

45. Panel, Mahkemenin içtihadının geliştirilmesi vaktinin geldiğini değerlendirmedikçe (bkz. yukarıdaki IV (b) başlığı); yerleşik içtihadın “olağan” uygulanmasını gerektiren kararlar kural olarak Büyük Daireye gönderilmezler.³⁸

46. Ayrıca, ortaya çıkarılan temel meselenin bir ülkeye özgü belirli bir mevzuatı ilgilendiriyorsa ve diğer Yüksek Sözleşmeciler Tarafının ilgisini çekmiyorsa ve böylelikle Avrupa düzeyinde geneli ilgilendirin bir konu ortaya çıkarmıyorsa; bu davanın kural olarak Büyük Daireye gönderilmeyeceği vurgulanmalıdır.³⁹

47. Benzer şekilde, iç hukuk yollarının tüketilmesine ve altı aylık süre sınırının hesaplanmasına ilişkin Sözleşme'nin 35/1 maddesinde ortaya konan şartların Daire tarafından uygulanmasına itiraz eden hükümetin gönderme talebinin, yüksek ihtimalle reddedilme ihtimali vardır çünkü davalı devlet için önemli olmakla birlikte, Büyük Daire tarafından muamele edilmeye hak eden Avrupa düzeyinde genel ilgi oluşturmaması olasıdır.

³⁸ Örneğin bkz. Hükümetin, herhangi bir yeni bilgi sunmaksızın esas olarak Mahkemenin Sözleşme'nin 2. maddesinin esastan veya usulden ihlalinin varlığını değerlendirmedeki rolüne karşı çıktığı “Çeçen davaları”: diğerlerinin yanı sıra bkz. *Shokkarov ve Diğerleri/Rusya*, No. 41009/04; *Amuyeva ve Diğerleri/Rusya*, No. 17321/06; *Matayeva ve Dadayeva/Rusya*, No. 49076/06.

³⁹ Örneğin bkz. 11 Haziran 2020 tarihinde Mahkemenin bir Dairesi tarafından verilen kararın Büyük Daireye gönderilmesi talebinde başvuran tarafından ortaya atılan ana meselenin bir soruşturma amacıyla kişisel verilerin toplanması ve saklanması için polis emrinin yasal temelini oluşturan ulusal düzenlemelerin erişilebilirliği ve öngörülebilirliğiyle alakalı olan *P.N./Almanya*; Büyük Daire Paneli, bu talebi 16 Kasım 2020 tarihinde reddetmiştir. Ayrıca bkz. 29 Mart 2011 tarihli Daire kararının, Belçika hukukunda ve Belçika Yargıtayının içtihatlarının ışığında televizyon programlarının yayımlanmasının yasaklanmasının yasal temelini mevcudiyetine ilişkin olduğu *RTBF/Belçika*, No. 50084/06. Hükümetin 29 Haziran 2011 tarihli gönderme talebi, Büyük Daire Paneli tarafından 15 Eylül 2011 tarihinde reddedilmiştir.

V. BÜYÜK DAİRE PANELİNİN ÇALIŞMA USULÜ

48. Büyük Daire Panelinin toplantısı, yeterli sayıda gönderme talebi incelemeye hazır olduğunda düzenlenir. Ortalama olarak Panel, (adli tatil dönemlerini gözeterek) altı ilâ sekiz haftalık aralarla toplanmakta, böylelikle her bir toplantının gündemindeki gönderme taleplerinin sayısını makul bir düzeyde tutmaktadır. Tarihler, altı aylık bir süre öncesinde Başkan tarafından belirlenmektedir.

49. Her bir toplantı öncesinde bütün üyelere, gönderme taleplerini ve ilgili kararları içeren bir dosya verilir.

50. Panel önündeki usul, çelişmeli değildir. Bütün gönderme talepleri, yalnızca dosya, bir başka ifadeyle Daire kararı ve talep (veya talepler, eğer her iki taraf da üç aylık süre sınırı içinde davanın gönderilmesi talep etmişse) içeriği, temelinde incelenmektedir. Panel, kendisine sunulmuş olan bir gönderme talebi hakkında görüş talep etmez ve talep olmadan sunulan görüşleri (örneğin, talebin reddedilmesi lehindeki argümanlar) dikkate almamaktadır. Ne de herhangi bir üçüncü taraf açıklamaları Panele sunulabilir velev ki bahse konu üçüncü tarafa Daire önündeki yargılamaya katılma izni verilmiş olsun. Benzer şekilde Panel, davalı hükûmetin bir davanın gönderilmesi tarafını desteklemek isteyen diğer devletler tarafından sunulabilecek herhangi bir talep edilmeden verilen “üçüncü taraf müdahalelerini” değerlendirmeyi reddedecektir.

51. Büyük Daire Panelinin üyeleri, Sözleşme'nin 43/2 maddesinde ortaya konan ölçütleri karşılayıp karşılamadığını ve dolayısıyla “Sözleşmenin ve Protokollerinin yorumlanmasını ve uygulanmasını etkileyen ciddi bir mesele veya geneli ilgilendiren ciddi bir mesele ortaya çıkardığı” için Büyük Daireye göndermeyi haklı kılıp kılmadığını incelemektedir. Davanın esasına dair kendi görüşlerini belirtmeye ya da yalnızca Dairenin gerekçesiyle veya davanın Daire önündeki nihai sonucuyla hemfikir olmadıkları için bir davayı Büyük Daireye göndermek için oy kullanmamalıdır. (Genel uygulamaya uygun olarak en son konuşacak olan) Başkan, Büyük Daire Paneli yargıçlarına gönderme talebinin kabul edilmesi gerektiğini düşünüp düşünmediklerini belirtmelerini ister. Panelin beş yargıcının oybirliğinde olduğu açıkça, oya gerek yoktur; değilse, oylama yapılır ve karar, çoğunlukla alınır.

Büyük Daire Panelinin Uygulamaları Hakkında Not

Eğer başlangıçtaki görüş teatisi, alınması gereken karar hakkında Panelde bir bölünmeyi ortaya koyarsa; Başkan, nihai oylamaya geçmeden önce ikinci bir müzakerede Panel üyelerinden görüşlerini açıklamalarını da isteyebilir.⁴⁰

52. Büyük Daire Paneli toplantılarının sonuçları, Mahkemenin bütün yargıçları arasında e-posta yoluyla dolaştırılmaktadır ve taraflar, Panelin bütün üyelerinin isimlerini belirten bir mektup yoluyla haberdar edilmektedir. Panelin her bir üyesinin nasıl oy kullandığının detayları ve Panel kararının oybirliğiyle veya oy çokluğuyla alınıp alınmadığı ise gizlidir.

53. Eğer bir gönderme talebi, doğası gereği hâlihazırda kararlaştırılmış bir davanın sonucu üzerinde belirleyici etkisi olabilecek bir yeni olgunun öğrenilmesine dayandırılırsa; Daire karşılığında kararının düzeltilmesi koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediğini inceleyebilsin diye Panelin, göndermeyi reddetmeye ve tarafların görüşlerini bahse konu kararı veren Daireye iletmeye hükmedebileceği dikkat çekmeye değerdir. Mahkeme İç Tüzüğü'nün 80. maddesi uyarınca, “niteliği gereği, daha önce incelenen bir davanın sonucu üzerinde belirleyici bir etki yaratabilecek ve kararın verildiği dönemde, Mahkemenin bilgisi dâhilinde olmayan ve makul olarak bilinmesi” en azından taraflardan biri bakımından mümkün olmayan bir olayın varlığını öğrenme, bahse konu kararın gözden geçirilmesini talep etme nedenidir.

54. Panel,

(a) Dairenin bir şikâyeti kabul edilemez bulan bir kararına itiraz eden (bkz. yukarıdaki V (a) başlığı); veya

(b) Sözleşme'nin 43/1 maddesinde ortaya konan üç aylık süreye uymayan;

Herhangi bir gönderme talebini kabul edilemez bulmaktadır.

Bu bakımdan Panelin devamlı biçimde, ilgili tarafın daha sonraki bir aşamada öğrenmiş olup olmayacağına bakmaksızın, göndermenin talep edilebileceği üç aylık sürenin Daire kararının açıklanmasının ertesi gününden itibaren işlemeye başladığına hükmettiği⁴¹ kaydedilmelidir. Üç takvim ayı sonra sona erer ve resmî tatiller veya adli tatil dönemlerince kesilmez. Böylelikle, örneğin bir Daire kararı 10 Ocak tarihinde açıklanırsa, Sözleşme'nin 43/1 maddesinde ortaya konan zaman sınırı 10 Nisan gece yarısında (Orta Avrupa Saati) sona erer. Gönderme talebi,

⁴⁰ Bu tavsiye, Büyük Daire Paneli önündeki usulü inceleyen Mahkemenin bir çalışma grubu tarafından 2020 yılında yapıldı ve 02 Haziran 2021 tarihinde, Mahkeme Genel Kurulu tarafından onaylandı.

⁴¹ Bu yaklaşım, Mahkeme tarafından Sözleşme'nin 35/1 maddesindeki altı ay kuralına ilişkin izlediğiyle uyumludur (bkz. *Otto/Almanya* (k.k.), No. 21425/06, 10 Kasım 2009 ve *Praha/Çek Cumhuriyeti* (k.k.), No. 38354/06, 28 Eylül 2010).

ilgili dönem bitiminden önce Mahkeme kalemine ulaşmalıdır (bkz. *Kovačić ve Diğerleri/Slovenya* [BD], No. 44574/98, 45133/98 ve 48316/99, § 197, 03 Ekim 2008)⁴². Yazı İşleri Müdürlüğü hiçbir talep almazsa, karar aynı gün gece yarısında kesinleşir.

VI. BÜYÜK DAİRE PANELİNİN OLUŞUMU

55. Mahkeme İç Tüzüğü'nün 24/5 maddesi şunu öngörmektedir:

“(a) Sözleşme'nin 43. maddesi uyarınca sunulan, davayı Büyük Daireye gönderme talebini incelemeye davet edilen beş yargıçlı Büyük Daire Paneli aşağıdaki kişilerden oluşmaktadır:

- Mahkeme Başkanı; şayet Mahkeme Başkanı Panelde yer alamayacak durumda ise yerine kıdemli Başkan Yardımcısı katılmaktadır,
- Rotasyon usulüyle belirlenen iki Bölüm Başkanı; şayet bu şekilde belirlenen Bölüm Başkanı Panele katılamayacak durumda ise yerine Bölümün Başkan Yardımcısı katılmaktadır,
- Altı aylık bir dönem boyunca Panelde yer almak üzere, kalan Bölümlerden seçilen yargıçlar arasından rotasyon usulüyle belirlenen iki yargıç,
- Altı aylık bir dönem boyunca Panelde hizmet etmek üzere Bölümler tarafından seçilen yargıçlar arasından rotasyon usulüyle belirlenen en az iki yedek yargıç.

b) Panelde, davayı Büyük Daireye gönderme talebi incelenirken, söz konusu davanın kabul edilebilirliğinin veya esasının incelenmesine katılmış olan herhangi bir yargıç yer almamaktadır.

c) Panel tarafından talep incelenirken, davayı Büyük Daireye gönderme talebiyle ilgili Sözleşmeciler Taraf adına seçilen veya bu türden bir Tarafın vatandaşı olan bir yargıç, bu Panelde yer alamaz. Aynı şekilde, işbu İç Tüzüğün 29⁴³ ve 30.⁴⁴ maddeleri uyarınca atanan seçilmiş bir yargıç bu talebin incelemesine katılamaz.

d) Bir Panel üyesinin yukarıda geçen (b) veya (c) bentlerinde belirtilen nedenlerden birinden dolayı Panelde yer alamaması halinde, yerine altı aylık bir dönem boyunca

⁴² Ayrıca bkz. "... davanın taraflarından biri istisnai olarak, bir Daire tarafından verilen kararın açıklandığı tarihten itibaren üç aylık bir süre içinde, davanın Büyük Daireye gönderilmesine ilişkin olarak *Yazı İşleri Müdürlüğüne yazılı talepte* bulunabilmektedir" (vurgu eklendi) diyen Mahkeme İç Tüzüğü'nün 73/1 maddesi.

⁴³ 29. madde – Geçici Yargıçlar

⁴⁴ 30. madde – Menfaat Ortaklığı

Büyük Daire Panelinin Uygulamaları Hakkında Not

Kurulda hizmet etmek üzere Bölümler tarafından seçilen yargıçlar arasından rotasyon usulüyle belirlenen bir yedek yargıç Panele katılmaktadır.

...”

56. Uygulamada, Büyük Daire Paneli toplantısı ajandasındaki gönderme talebi sayısına bağlı olarak Panelin bir veya daha fazla tertibi talepler hakkında karar vermektedir. Her bir yapı, şunları içeren beş üyeden teşkil edilmektedir: Mahkeme Başkanı veya katılamayacaksa (örneğin ulusal yargıç olduğundan veya kararı veren Dairenin bir üyesi olduğundan) Mahkemenin öncelik taşıyan Başkan Yardımcısı, bahse konu davanın kabul edilebilirlik veya esasının değerlendirilmesinde yer almamış olanlar arasından belirlenen iki Bölüm Başkanı ve Panelde altı aylık bir süre için görev yapmak üzere ilgili Bölümleri tarafından seçilmiş olanlar arasından belirlenen iki yargıç.

57. Mevcut sistem, ulusal yargıç (ister görevdeki, geçici veya ortak menfaat yargıçı olsun) da dahil olmak üzere bahse konu davanın kabul edilebilirliğinin ve/veya esasının değerlendirilmesine katılmış yargıçları Panelin dışında bırakmaktadır.

58. Panelin oluşumu, farklı Bölüm Başkanları ile olağan üyeler olarak belirlenen yargıçlar arasındaki rotasyona dayanmaktadır ve istisnai durumlar dışında – gönderilmesi talep edilen kararı veren hariç olmak üzere – her biri Panelde temsil edilen farklı Bölümler arasında dengeyi temin etmektedir. Mahkemenin Başkanın ve Bölüm Başkanlarının ilgili görevlerde bulunurken sınırsız bir süre için katılmaları, Panelin uygulamasında uyum ve tutarlılığın geliştirilmesine yardımcı olan belirli derecede bir devamlılığı temin etmektedir.

EK I: 2016 “İnterlaken Süreci ve Mahkeme” Raporundan Alıntılar⁴⁵

Mahkeme Genel Kurulunun, Büyük Daire Paneli Bir Gönderme Talebini Reddettiğinde Gerekçe Vermesi Hakkındaki Kararları

Konuyu incelemesinde Mahkeme, 6. madde altındaki yargısal kararların gerekçesine ilişkin içtihatların bilincindeydi.⁴⁶ Bu, mahkeme kararlarının dayandırıldıkları gerekçeleri yeterli şekilde belirtmeleri gerektiğine dair genel meseleyi ortaya koymaktadır. Bu yükümlülüğü, hukukun üstünlüğünün içinde bulunan şeffaflık, meşruiyet ve öngörülebilirlik ilkeleriyle ilişkilendirilebilirsiniz. Yine de gerekçe gösterme yükümlülüğünün kapsamının bahse konu kararın niteliğine göre değişebileceği de Sözleşme içtihatlarında saptanmıştır. 43. madde usulü, bir temyizle tam olarak karşılaştırılabilir olmamakla birlikte; içtihatların, bir temyiz mahkemesine ilave gerekçe olmaksızın alt derecede verilen bir kararı basitçe onamasına izin verdiğini belirtmek ilgi dışı değildir. Karar verilecek mesele, temyiz izni ise Mahkeme, Sözleşme'nin iznin reddinin ayrıntılı gerekçe gösterme şartına tabi tutulmasını gerektirmediğine hükmetmiştir.⁴⁷

Mahkeme, Sözleşme'nin metninin ve gönderme usulünün özgün niteliğinin ışığında, Büyük Daire Panelinin olumsuz kararları için gerekçe gösterme uygulamasına başlamanın ne uygun ne de akıllıca olacağı sonucuna varmıştır. Bu kararın açıklaması, aşağıdaki paragraflarda ortaya konulmaktadır.

(i) Sözleşme'nin Metni

Davaları Büyük Daireye gönderme usulü, 11 Nolu Protokol'le Sözleşme'ye konuldu. Taraflar, “istisnai davalarda” “Daire kararı tarihinden itibaren üç aylık bir süre içinde” göndermeyi talep edebilirler (Sözleşme'nin 43/1 maddesi). Panel, “dava Sözleşme'nin veya Protokollerinin yorumlanmasına veya uygulanmasını etkileyen ciddi meseleler ortaya çıkarıyorsa; talebi kabul eder” (43/2 madde). Eğer Panel, talebi reddederse; Daire kararı kesinleşir (44/2 (c) madde). Eğer Panel, talebi kabul ederse; Büyük Daire, karar yoluyla davayı hükme bağlar (43/3 madde).

Ne Sözleşme'nin metninde ne de açıklayıcı raporda, Panelin kararları için gerekçe göstermesi gerektiği öngörülmektedir. 45/1 madde yalnızca “Esasa ilişkin kararlar ile başvuruları kabul

⁴⁵ Bu raporun tam hali online olarak İngilizce

“https://www.echr.coe.int/Documents/2016_Interlaken_Process_ENG.pdf”ve Fransızca

“https://www.echr.coe.int/Documents/2016_Interlaken_Process_FRA.pdf” dillerinde mevcuttur.

⁴⁶ *Hansen/Norveç*'te (No. 15319/09, §§ 71-74, 02 Ekim 2014) özetlendiği gibi.

⁴⁷ Bkz., yukarıda anılan, *Hansen*, §§ 80-81.

edilebilir veya kabul edilemez kararlar için gerekçe gösterilir” demektedir. 45. maddenin “esasa ilişkin bütün kararlar ile Mahkeme’nin kabul edilebilirliğe ilişkin kararları gerekçelendirilmelidir” şeklinde genel bir kuralı ortaya koyduğunu bir nebze daha geniş terimlerle teyit eden açıklayıcı raporun 105. paragrafı açıkça belirtmektedir ki “[B]u madde, Büyük Dairenin beş yargıçlı Paneli tarafından 43. madde uyarınca alınan kararları ilgilendirmemektedir.” Dolayısıyla Sözleşme’de veya açıklayıcı raporda, Panelin gerekçe göstermesi gerektiği şeklinde herhangi bir öneriye hiçbir destek bulunmamaktadır. Tersine ve 9 Nolu Protokol⁴⁸ uyarınca işleyen filtreleme usulünün aksine, Panelin böyle herhangi bir yükümlülüğten bilerek hariç tutulduğu açıktır. Ne 14 ne de 15 Nolu Protokol burada herhangi bir değişikliğe gitmiştir.

(ii) Bu Usulün Niteliği

Panel açısından, bir bütün olarak yargılamalar ve Daire ile Büyük Daire arasındaki yuvarlak şekilde tanımlanmış ölçütlere dayalı takdir hakkı kullanan, aracı bir filtreleme organı olarak özel rolü bağlamında değerlendirildiğinde, Panel usulünün hususi özellikleriyle gerekçe göstermeyi bağdaştırmak zor görünebilmektedir.

Panel kararı aslında, Daire kararının kesinleşmesi gerekip gerekmediğini ya da nihai kararı vermenin Büyük Daireye düşüp düşmediğini belirlemektedir. Her iki şekilde de, nihai karar bir Daire veya Büyük Daire tarafından verilsin; 45/1 madde, bu hüküm bakımından belirtilen gerekçelerin kararın kendisinde verileceği anlamına gelecek şekilde yorumlanmak zorundadır. Bu gerekçelerin sadece tekil davayı halletmek için değil; Büyük Daireye hasredilmeyen ve ayrıca Daireler tarafından da üstlenilen, Sözleşme’nin yorumlanmasına ve uygulanmasına dair rehberlik etmek (Sözleşme’nin 32. maddesi) şeklindeki Mahkemenin daha geniş rolünün yerine getirilmesi için de uygun olduğu önemlidir.

Eğer Panel, tamamen şekli gerekçeler, örn. yalnızca bahse konu davanın 43. maddenin ölçütlerini karşılamadığını belirtmek, sunacak olsaydı, çok sınırlı bir değeri olacaktı. Eğer Panel bunun yerine, bir gönderme talebini reddetme kararında hususi gerekçeleri belirtecek olsaydı; davanın konusunun niteliğinin – olaylara özel veya ilkesel olup olmadığının – ve ortaya çıkarılan meselelerin ciddiyetinin – “Sözleşme’nin yorumlanmasını veya uygulanmasını etkileyen ciddi bir meselenin” ya da “geneli ilgilendiren ciddi bir meselenin” bulunup

⁴⁸ (1990’te imzalan, 1994-1998’de birkaç devlet için yürürlükteki) 9 Nolu Protokol, bireysel başvurular tarafından yapılan davalarının Mahkemeye gönderilmesi taleplerinin filtrelenmesi usulünü uygulamaya koymuştur. Bu usule uygulanan Mahkeme İç Tüzüğü, Panel talebi reddederse, kısaca gerekçelendirilmiş bir kararın başvurulara verileceğini öngörmekteydi.

Büyük Daire Panelinin Uygulamaları Hakkında Not

bulunmadığının (43. madde) – değerlendirilmesini kapsayan bir gerekçelendirme beklenebilirdi. Bu değerlendirme, 45. madde uyarınca gerekçenin gösterilmesi gereken kabul edilebilirlik ve esasın kararlaştırılmasını içerenden farklıdır. Bu test ve ölçütler farklıdır çünkü 43. madde bağlamında uygulananlar, Sözleşme içtihatlarının değerlendirilmesinde, 45. madde anlamında öngörülen gerekçeyle aynı kesinlikte ortaya konulmaya elverişli olmayan belirli bir takdir unsurunu içermektedir. Özetle yapılan, 45. madde altında işaret edilenden doğası gereği farklıdır.

Ancak, Panelin Daire tarafından gösterilen gerekçeyi gözden geçirmesi ve duruma göre davanın esası hakkında çoğunluk veya azınlıkla aynı veya farklı fikirde olmasının ve Büyük Daire tarafından yapılacak incelemenin olası katma değerini değerlendirmesinin vs. ışığında kararını vermesi kaçınılmazdır.

Daire kararının gerekçesiyle üst üste çakışır olarak görüldüğü kadarıyla, Panelin bir gönderme talebini reddi gerekçesinin bir dizi sonuçları doğurması olası görünmektedir.

Evvela bu gerekçeler, Panelin kararı sayesinde kesinleşen kararı için Daire tarafından halihazırda gösterilenlere yeni bir şey ekliyor şeklinde algılanabilir. Böyle bir ilavenin uygulamada fiilen neyi gerektireceğini öngörmek zor olabilmekle birlikte, Daire kararının bütünlüğünü bir şekilde etkileyeceği muhtemeldir. Panelin, Daire kararını açıkça onaylasa bile gönderme gerekçelerinden hangisinin karşılanmadığını belirlediği davalarda böyle olabilir. Bir Daire kararının hukuki değerini takdir etmek için bir hukukçu, incelemesini kararda belirtilen gerekçeleri araştırmakla sınırlandıramaz ve karar dışındaki bir kaynağa, yani Panel tarafından gönderme talebini reddetmek için sunulan gerekçeye de bakmak zorunda olacaktır. Böylelikle Panelin gerekçesinin, Dairenin kesin ve hukuken bağlayıcı sonucunu zayıflatması ve hatta buna zarar vermesi hakiki tehlikesi vardır. Panel bu, sadece bir filtre olarak çalışma rolünün ötesine geçen bir güç verecektir.

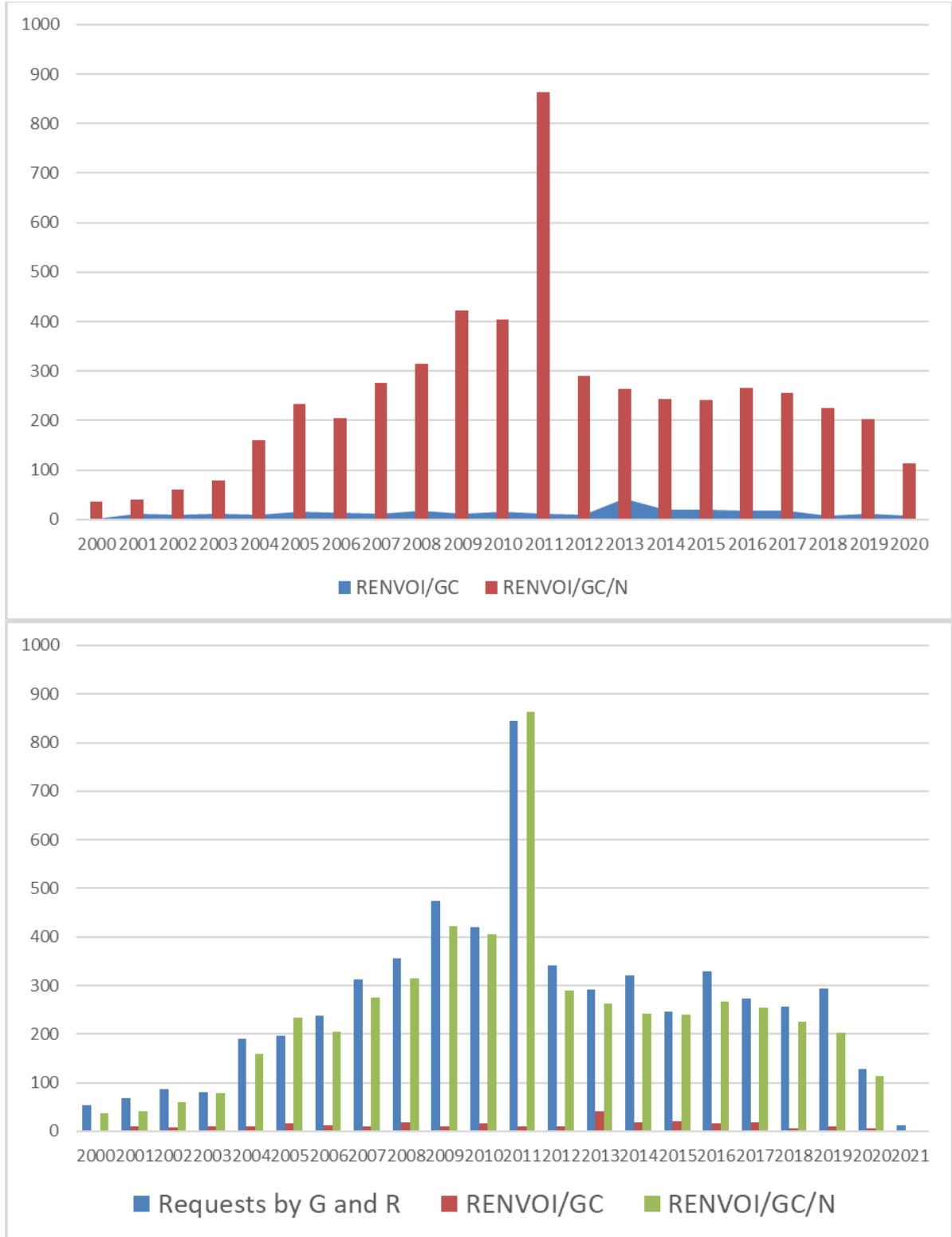
Ayrıca Daire önünde başarısız olan taraf, gönderme talebini, Dairenin kararını zayıflatabilecek daha fazla gerekçeyi Panelden elde etme fırsatı olarak görebilir. Böyle ihtimaller, daha fazla gönderme talebinin yöneltilmesine yol açabilir. Başarılı taraf, çelişmeli yargılama olmaksızın böyle bir imkânın verilmesinin “adil” olmadığını değerlendirmekte haklı olabilir. Mevcut şeklinde Panel usulü, herhangi bir çelişmeli yargılama olmaksızın, Daire kararının ve bulunduğu haliyle dava dosyasının ışığında gönderme talebinin seri bir incelemesinden müteşekkildir. Bir gönderme talebinin reddi için gerekçe gösterilecekse, adaletin düzgün işleyişi adına çelişmeli iddialaşmaya izin vermeyi değerlendirmek gerekli olabilir. Bu açıkça, etkili filtreleme pahasına olacaktır.

Büyük Daire Panelinin Uygulamaları Hakkında Not

16 Nolu Protokol'ün, ulusal [mahkemeden] gelen bir danışma görüşü talebini kabul etmeyi reddederse gerekçe göstereceğini öngörmesi, bu analizi değiştirmez. O bağlam, 43. maddeden bütünüyle farklıdır ve yukarıda açıklanan endişeler ortaya çıkmaz.

Sonuç olarak, Panel için gerekçe gösterme uygulamasını benimsemek Daire kararının anlamına dair karışıklık oluşturma tehlikesine yol açacaktır. Prosedürü, çok daha külfetli yapması olası birçok diğer usulü meseleleri de ortaya çıkarmaktadır ki bu, gerekçeli bir Panel kararının talep eden taraf için ifade edeceği az miktardaki avantaja ağır basacaktır.

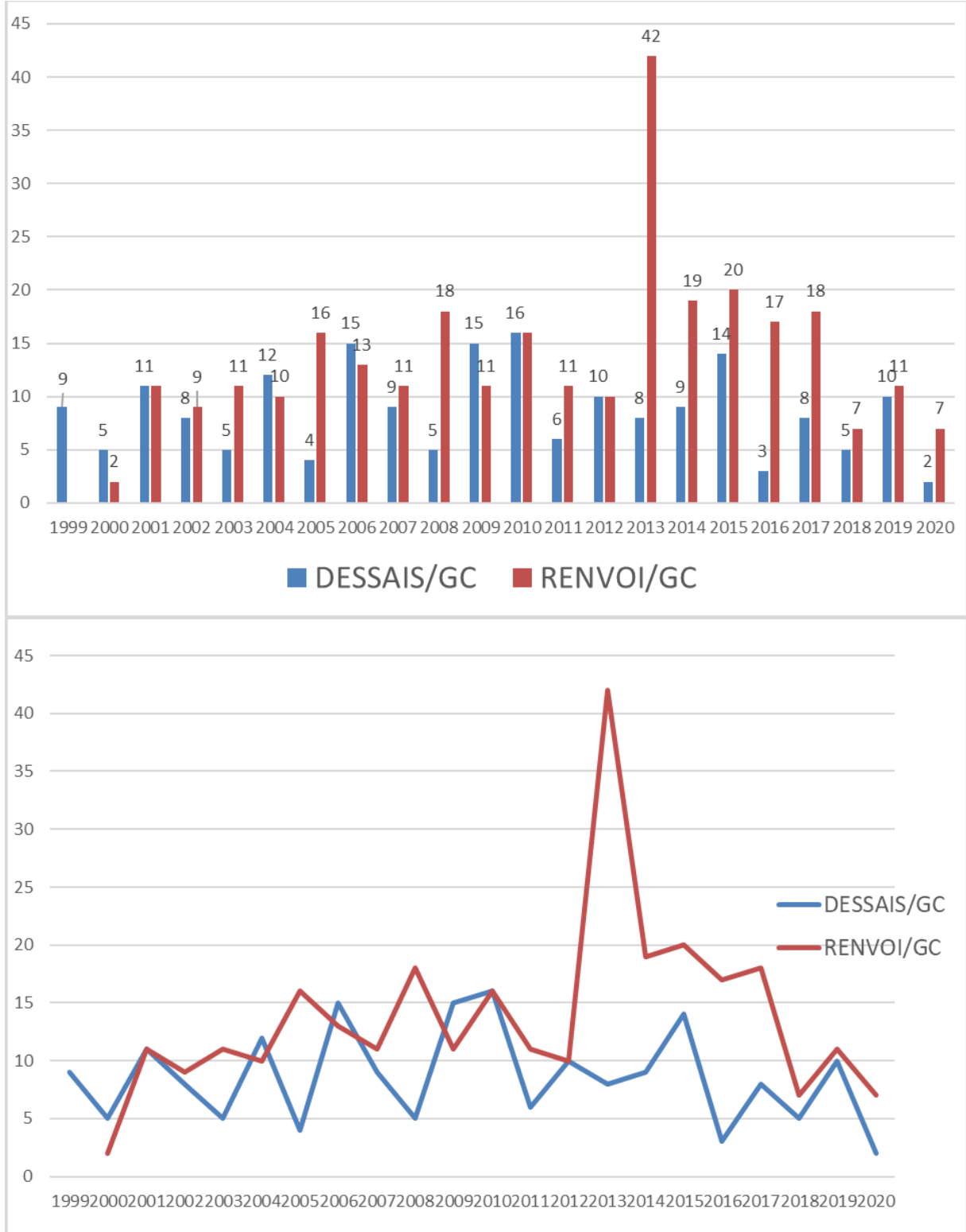
EK II: Büyük Daire Paneli Tarafında Kabul veya Reddedilen Gönderme Taleplerin Sayısına İlişkin İstatistikler⁴⁹

⁴⁹ 1. Tablo için • RENVOI/GC: Büyük Daireye gönderilenler; • RENVOI/GC/N: Büyük Daire talebi reddedilenler.

2. Tablo için • Requests by G and R: Hükûmet ve Başvuran tarafından yapılan talepler; • RENVOI/GC: Büyük Daireye gönderilenler; • RENVOI/GC/N: Büyük Daire talebi reddedilenler. (Ç.N.)

Büyük Dairenin İş Yükünün Dağılımı: Panel Tarafından ve Davadan El Çekmeyi Takiben Gönderilen Dava Sayılarının Karşılaştırılması⁵⁰

⁵⁰ 1. Tablo için • DESSAIS/GC: Büyük Daire lehine Dairenin davadan el çekilenler; • RENVOI/GC: Panel tarafından Büyük Daireye gönderilenler.

2. Tablo için --- DESSAIS/GC: Dairenin Büyük Daire lehine davadan el çekilenler; --- RENVOI/GC: Panel tarafından Büyük Daireye gönderilenler. (Ç.N.)

EK III: Sözleşme'ye Ek 11 Nolu Protokolün Yürürlüğe Girmesinden İtibaren Büyük Daireye Gönderilen Davalar

Tabloya [bu link](#) aracılığıyla bakılabilir.⁵¹

⁵¹ AİHM tarafından hazırlanan belgedeki link çalışmadığından; bu hususun düzeltilmesi için AİHM Sekreteryası ile temasa geçilmiştir. Geçerli bir link gönderildiği takdirde, gerekli düzeltmeler yapılacaktır. (Ç.N.)